

KAARTIN KASARMIN KESKUSPAVILJONKI

SUPPEA RAKENNUSHISTORIASELVITYS

arkkitehdit mustonen oy 2017

Niina Svartström, Riikka Koivula, Olli Helasvuo

↑ Näkymä Kaartin korttelin pihaan, Keskuspaviljongin lounaiskulmalle. amoy 2016

Senaatti

© arkkitehdit mustonen oy 2017.

(Tekijät ilmoitettu valokuvien tai piirustusten yhteydessä.)

Työn tekijät: Riikka Koivula, Niina Svartström, Olli Helasvuo

Työn tilaaja: Senaatti-kiinteistöt / Janne Johansson

Painosmäärä 35

Helsinki 2017

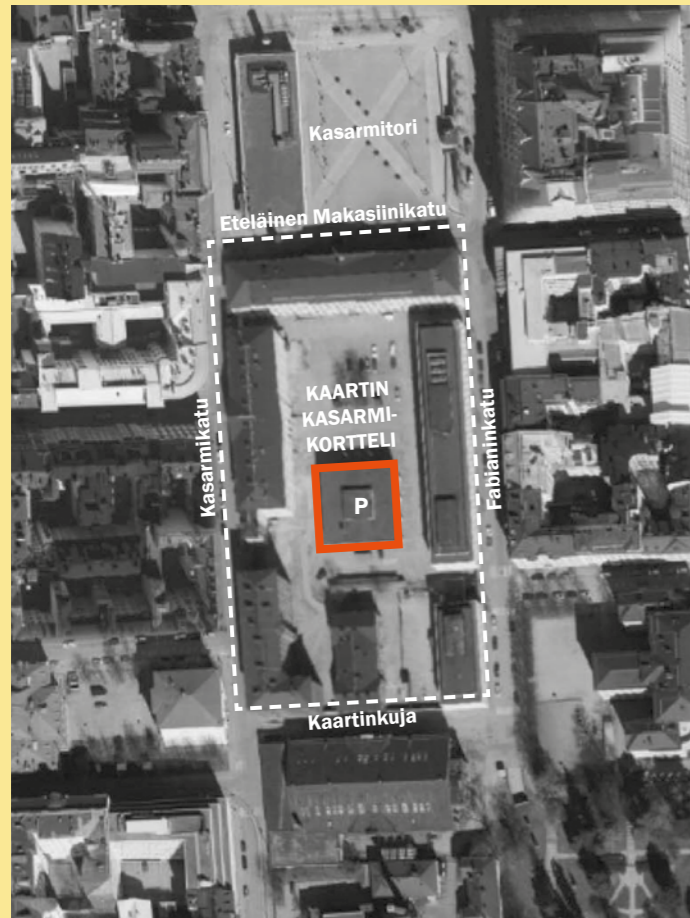
978-952-7239-17-9

KAARTIN KASARMIN KESKUSPAVILJONKI SUPPEA RAKENNUSHISTORIASELVITYS

arkkitehdit mustonen oy 2017

Niina Svartström, Riikka Koivula, Olli Helasvuo

PERUSTIEDOT

← Kaartin kasarmikorttelin rajausta ohessa katkoviivalla, selvityksen kohteena oleva **P-rakennus** on korostettu huomioväriä. Maanmittauslaitoksen ilmakuva.

Kohde	Kaartin kasarmikorttelin keskuspaviljonki P-rakennus (VTJ-PRT 103046309F) valmistunut: vuonna 1969 laajuus: 10 572 m ³ / 2 900 m ² käyttö: vuodesta 1969 keittiö-, ruokala- ja kokouksetilat
Osoite	Eteläinen makasiinikatu 8 / Fabianinkatu 2, Helsinki
Rakennuttajat	Puolustusministeriön rakennusosasto
Arkkitehdit	Viljo Revell ja Heikki Castrén (v. 1957 kilpailuehdotus sekä jatkosuunnittelu v. 1965 asti) Arkkitehtuuritoimisto Heikki Castrén & Co (rakennuksen toteutus, valm. 1969)
Suojelustatus	Valtioneuvoston suojelupäätös, asetus 278/65 (siirretty uudemman asetuksen piiriin 1980, as. 480/85.) Asetuksessa Valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta on mainittu erikseen Kaartin kasarmi/ A-rakennus, nykyinen Puolustusministeriön päärakennus (VTJ-PRT 103046310H) sekä Läntinen miehistösiipi/ F-rakennus, nykyinen Pääesikunnan päärakennus (VTJ-PRT 103046304A). Kaartin kasarmi -kortteli ja sen rakennukset sisältyvät Museoviraston <i>valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin</i> (ns. RKY-luettelo) ¹ .

1 RKY on Museoviraston inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttö-tavoitteiden tarkoituksena inventoinniksi rakennettuihin kulttuuriympäristöihin osalta 1.1.2010 alkaen.

SISÄLLYSLUETTELO

0 SUPPEAN RAKENNUSHISTORIASELVITYSTYÖN LÄHTÖKOHDAT	
Selvityksen kohde, tavoitteet, tekijät, työvaiheet ja sisältö	4
Lähteistä	5
1 KAARTIN VIRASTOKOKONAISUUDEN VIIMEINEN VAIHE	
Keskuspaviljonki täydentää korttelikokonaisuuden	6
1.1 SUHDE AIKALAISARKKITEHTUURIIN	
Tyylipiirteet ja suhde aikalaisarkkitehtuuriin.....	8
1960-luvun varuskuntien keskusrakennukset ja Kaartin paviljonki	9
2 KESKUSPAVILJONKIRAKENNUKSEN ARKKITEHTUURIN AINEKSET	
2.1 MODULI	
Keskuspaviljongin modulijärjestelmä	12
2.2 RAKENNE	
Rakenteelliset periaatteet.....	14
2.3 SULAUTETTU TALOTEKNIikka	
Ilmanvaihtoperiaate	16
Vesi- ja viemärijärjestelmä	18
Lämmitysjärjestelmä	18
Sähkökalusteet ja valaisimet.....	19
2.4 MUODONANTO JA MATERIAALIT	
Rakennuksen ulkohahmo ja julkisivuarkkitehtuuri	20
Julkisivujen materiaailimaailma	22
Ulkohahmon muutos kilpailusta toteutukseen.....	23
2.5 TILARATKAISU JA KÄYTTÖ	
Tilajaon periaatteet	24
Sisätilojen materiaalit	24
Keskeiset sisätilat.....	27
Muutokset sisätiloissa.....	33
2.7 LIITTYMINEN PIHAYMPÄRISTÖÖN	
Yhteys kortteliin	34
Nykytilanne	36
3 YHTEENVETO JA ANALYYSI	
Keskuspaviljongin arkkitehtuurin ominaispiirteet	40
4 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	
Lähteet	42
Arkistot ja niiden lyhenteet	42
Luettelo lähdepiirustuksista.....	43

0 SUPPEAN RAKENNUSHISTORIASELVITYSTYÖN LÄHTÖKOHDAT

SELVITYKSEN KOHDE

Kaartin korttelin keskuspaviljonkirakennus sijaitsee Helsingissä Kaartin kasarmi -korttelin keskellä. Kaartin kortteli on rakennuksineen Suomen valtion omistuksessa ja sitä hallinnoi Senaatti-kiinteistöt. Kortteli on Puolustusministeriön ja Pääesikunnan käytössä ja se on juridisesti sotilasaluetta.

Korttelin nykyinen rakennuskanta muodostuu kahdesta (osittain) säilyneestä empiren kasarmirakennuksesta, kahdesta 1880-luvun punatiilisestä kasarmirakennuksesta ja viimeisimpänä kerrostumana 1960-luvulla rakennetuista toimistorakennuksista sekä keskuspaviljongista.

Kaartin korttelin rakennushistoriaselvitykset

Kaartin kasarmikorttelin kehitys, sen rakennuksien ja rakennelmien sekä sisäpiha-aukion vaiheet 1820-luvulta tähän päivään on selvitetty vuonna 2016 valmistuneessa kortteliselvityksessä "Kaartin kasarmikortteli"¹. Kortteliselvitystä täydentävät Kaartin rakennusten erilliset rakennushistoriaselvitykset "Kaartin kasarmin virastosiipi"² (1960-luvun toimistorakennukset) sekä "Kaartin kasarmin punatiilirakennukset"³ (Aliupseeriasuntola & Sauna-pesula-leipomorakennus). Viimeisenä sarjasta valmistuu Kaartin kasarmin keskuspaviljongin rakennushistoriaselvitys syksyllä 2017. Jo aiemmin, vuosina 2007 ja 2012, on tehty rakennushistoriaselvitykset korttelin vanhimmista rakennuksista: upseerirakennuksesta ja läntisestä miehistökasarmista.⁴

Kaartin korttelin suojele- ja kaavatilanne

Korttelin voimassaoleva asemakaava on vuodelta 1956. Kaava-alue on rakennuskielossa kaavan laatimista varten.

- 1 Kaartin kasarmikortteli, korttelihistoriaselvitys, arkkitehdit mustonen oy 2016, Riikka Koivula, Niina Svartström, Olli Helasvuo.
- 2 Kaartin kasarmin virastosiipi, suppea rakennushistoriaselvitys. Arkkitehdit mustonen Oy, 2016, Niina Svartström, Riikka Koivula, Olli Helasvuo.
- 3 Kaartin kasarmin punatiilirakennukset, suppea rakennushistoriaselvitys. Arkkitehdit mustonen Oy, 2017, Niina Svartström, Riikka Koivula, Olli Helasvuo.
- 4 Kaartin kasarmi, Suomalaisen pataljoonan upseerirakennus, rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Okulus, 2007, Mikko Bonsdorff ja Kati Winterhalter. F-rakennus, Entinen Kaartin kasarmin läntinen miehistökasarmirakennus, rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Okulus, 2012, Mikko Bonsdorff, Markus Lähteenmäki ja Kati Winterhalter.

Kaartin kasarmi -kortteli sisältyy valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY). Korttelin vanhimmat rakennukset, Upseerikasarmi ja Läntinen miehistösiipi (ns. Lohrmanin siipi) on suojeltu asetuksella Valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta. Valtioneuvoston päätös on vahvistettu vuonna 1980.⁵

Rakennusten käyttäminen tai muuttaminen niin, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo vähenee, ei ole sallittua ilman Museoviraston lupaa. Rakennussuojelun toteuttaminen korjaushankkeissa on 1980-luvulta alkaen perustunut yhteistyöhön käyttäjän, hallinnasta vastaavan tahon (Puolustusministeriö, Puolustushallinnon rakennuslaitos tai Senaatti-kiinteistöt) ja Museoviraston kesken. Museovirasto on toiminut valtion rakennussuojelun ja restauroinnin asiantuntijana.⁶

SELVITYKSEN TAVOITTEET

Tarkastelun kohteena on Kaartin korttelin keskelle sijoittuva ruokala- ja kokoustilapaviljonki, joka pohjautuu kasarmitontista vuonna 1956 käydyin yleisen arkkitehtuurikilpailun voitaneeseen ehdotukseen. Selvitys ulottuu rakennuksen suunnittelusta ja rakentamisesta tähän päivään saakka. Selvityksen tavoitteena on ajantasainen kokonaiskuva rakennuksesta, sen korjauksesta ja siinä tehdyistä muutoksista tulevaisuudessa tehtävän päätöksenteon pohjaksi.

SELVITYKSEN TEKIJÄT

Suppea rakennushistoriaselvitys Kaartin kasarmin keskuspaviljongista on laadittu Senaatti-kiinteistöjen toimeksiannosta ja tilaajaa on edustanut rakennuttamisyksikön rakennuttajapäällikkö Janne Johansson. Työtä on seurannut ja sen sisältöä on kommentoinut ohjausryhmä, jossa Museoviraston asiantuntijoina ovat yliarkkitehti Pekka Lehtinen. Ohjausryhmässä on Senaatti-kiinteistöt Oy:n edustajana ollut Janne Johansson.

- 5 Asetus 278/65 valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta on annettu vuonna 1965. Sen on korvannut säädös 480/85 valtion omistamien rakennusten suojelusta.
- 6 Suullinen tieto Jarkko Sinisalolta heinäkuussa 2016 ja sähköposti Elisa Heikkiläiltä (MV) Jyrki Rihulle (PVRakL) maaliskuussa 2016. Esimerkiksi kun E-rakennus on 1990-luvun lopussa muutettu toimistotiloiksi, on Museovirasto on edellyttänyt myös täydentävää selvitystä rakennussuojelun toteutumisesta hankkeessa.

Varsinainen selvitystyö on tehty itsenäisesti ja riippumattomasti. Arkkitehdit Mustonen Oy:ssä selvitystä ovat tehneet arkkitehdit Riikka Koivula, Niina Svartström ja Olli Helasvuo.

SELVITYKSEN TYÖVAIHEET

Rakennustutkimuksen kenttätyövaihe on tehty virastorakennuksissa touko-elokuussa 2017. Inventoinnin ja valokuvadokumentoinnin lisäksi on tehty arkistoseelvitys. Korttelin ja rakennusten käyttö on jossakin määrin vaikuttanut rakennushistoriatiedon saatavuuteen. Selvityksen tulokset on koottu tähän kuvitettuun, kirjalliseen raporttiin, joka julkaistaan tilaajan toimesta sekä sähköisenä että sidottuna tulosteena.

SELVITYKSEN SISÄLTÖ

Selvityksen lähtökohtana on rakennuksen alkuperäisen arkkitehtonisen idean ja ilmiäsen selvittäminen ja esittäminen sekä sen arvioiminen, miten edellä mainitut ovat säilyneet tähän päivään. Rakennusosakohtaiseen säilyneisyyteen tai rakennuksen tekniseen toteutukseen ei ole pureuduttu tarkasti vielä tässä vaiheessa.

Selvityksen alussa esitellään tilanne, jossa keskuspaviljonkirakennus on 1960-luvun lopussa rakennettu ja luodaan lyhyt katsaus kohteen aikalaisarkkitehtuuriin. Tämän jälkeen käydään läpi keskuspaviljonkirakennuksen arkkitehtuurin pääpiirteet ja luodaan aihepiireittäin katsaus paviljonkirakennuksen arkkitehtuurin eri osatekijöihin: moduli, rakenne, talotekniikka, muodonanto ja materiaalit, tilaratkaisu ja käyttö sekä liittyminen ympäristöön. Pyrkimyksenä on lyhyiden katsauksen avulla luoda kuva keskuspaviljongin arkkitehtuurin eri osa-alueista ja niiden vaikutuksesta toisiinsa ja kokonaisuuteen. Lopussa on lyhyt yhteenveto ja analyysi, jossa kootaan yhteen edellisten osioiden tulokset.

Tarkempaa selvitystä ansaitsevia aiheita

Tässä selvityksessä ei eritellä muutoksia ja säilyneisyyttä huone-tila- tai rakennusosakohtaisesti, vaan pääpiirteittäin. Lähtökohtana on, että selvitystä jatketaan esimerkiksi tilojen säilyneisyyden ja rakennusosien osalta, kun rakennuksen korjaussuunnittelun tarpeet täsmentyvät. Tähän selvitykseen ei myöskään ole sisällytetty esim. väritutkimuksia.

Rakennukseen vertautuvaa aikalaisarkkitehtuuria ja arkkitehtien muuta tuotantoa käsitellään tämän kohteen näkökulmasta lyhyesti, mutta aiheisiin ei pureuduta syvällisemmin.

Rakennuksen rakenteen ja talotekniikan tarkastelu on tässä työssä tehty periaatteen tasolla. Vasta yksityiskohtiin menevä tarkastelu, tutustuminen aikakauden normeihin ja säädöksiin sekä katsaus rinnakkaisiin esimerkkeihin antaisivat mahdollisuuden tarkemmin arvioida kohteen kansallista tai kansainvälistä ainutkertaisuutta näistä näkökulmista.

Rakennuksen alkuperäistä kiinteää kalustusta tai irtokalusteita ei ole selvitetty tarkemmin.

LÄHTEISTÄ

Rakennushistoriaselvityksen arkistotyössä pääasialliset lähteet ovat olleet julkisia⁷ arkistoja. Keskuspaviljongin piirustusaineistoa on lunastettu käyttöön Helsingin rakennusvalvonnan arkistosta. Tämän lisäksi selvityksen tekijät ovat saaneet käyttöönsä Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkistoon sisältyviä piirustuksia luonnos- ja suunnitteluvaiheista.

Vanhempaa valokuvamateriaalia rakennuksesta on löytynyt niukasti, merkittävimmät Puolustusvoimien sota-arkistosta ja joitakin ulkokuvia Museoviraston kuva-arkistosta. Arkkitehtuurin asiakirjat ja aikakauden Arkkitehti-lehdet ovat antaneet taustatietoa.

Aikakauden Arkkitehti-lehdet ovat auttaneet sijoittamaan rakennuksia arkkitehtuurin laajempaan kenttään.

Rakennuskohtaisen kohdeinventoinnin yhteydessä Puolustusvoimien henkilökunnan antama apu ja keskusteluissa esiin tullut hiljainen tieto rakennuksen vaiheista on ollut työssä suureksi avuksi, erityiskiitos on esitettävä pääesikunnan luutnantti Kari Reinivuolle.

⁷ Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkiston materiaalia ei ole voitu julkisessa asiakirjassa täysimääräisesti hyödyntää.

1 KAARTIN VIRASTOKOKONAISUUDEN VIIMEINEN VAIHE

KESKUSPAVILJONKI TÄYDENTÄÄ KORTTELIKOKONAISUUDEN

Kasarmikorttelin vaiheet muissa selvityksissä

Kaartin kasarmikorttelin kokonaisuudesta on käsitelty Arkkitehdit Mustonen Oy:n laatimassa Kaartin kortteliselvityksessä.¹ Tämän selvityksen kohteena on vuonna 1969 valmistunut keskuspaviljonkirakennus, joka on 1950-luvun lopussa järjestetyn arkkitehtuurikilpailun voittaneen ehdotuksen viimeinen toteutunut osa. Keskuspaviljonkia edeltäneitä, vuosina 1961 ja 1965 valmistuneita virastorakennuksia on käsitelty Arkkitehdit Mustonen Oy:n laatimassa selvityksessä Kaartin kasarmin virastosiipi.²

Uuden virastokokonaisuuden rakentuminen

Kaartin kasarmikorttelin suunnittelukilpailun tulokset esiteltiin Arkkitehti-lehden numerossa 1-2/1958. Viljo Revellin johtaman työryhmän voittoehdotuksessa Fabianin- ja Kasarmikatuja reunustavat identtiset virastosiivet ja keskellä kasarmin

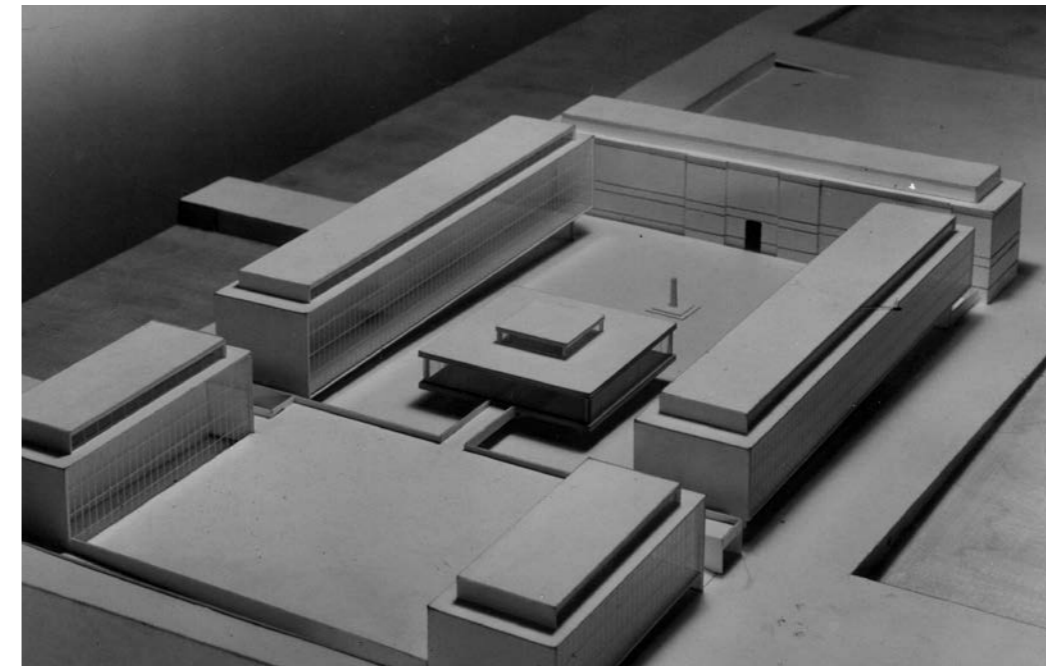
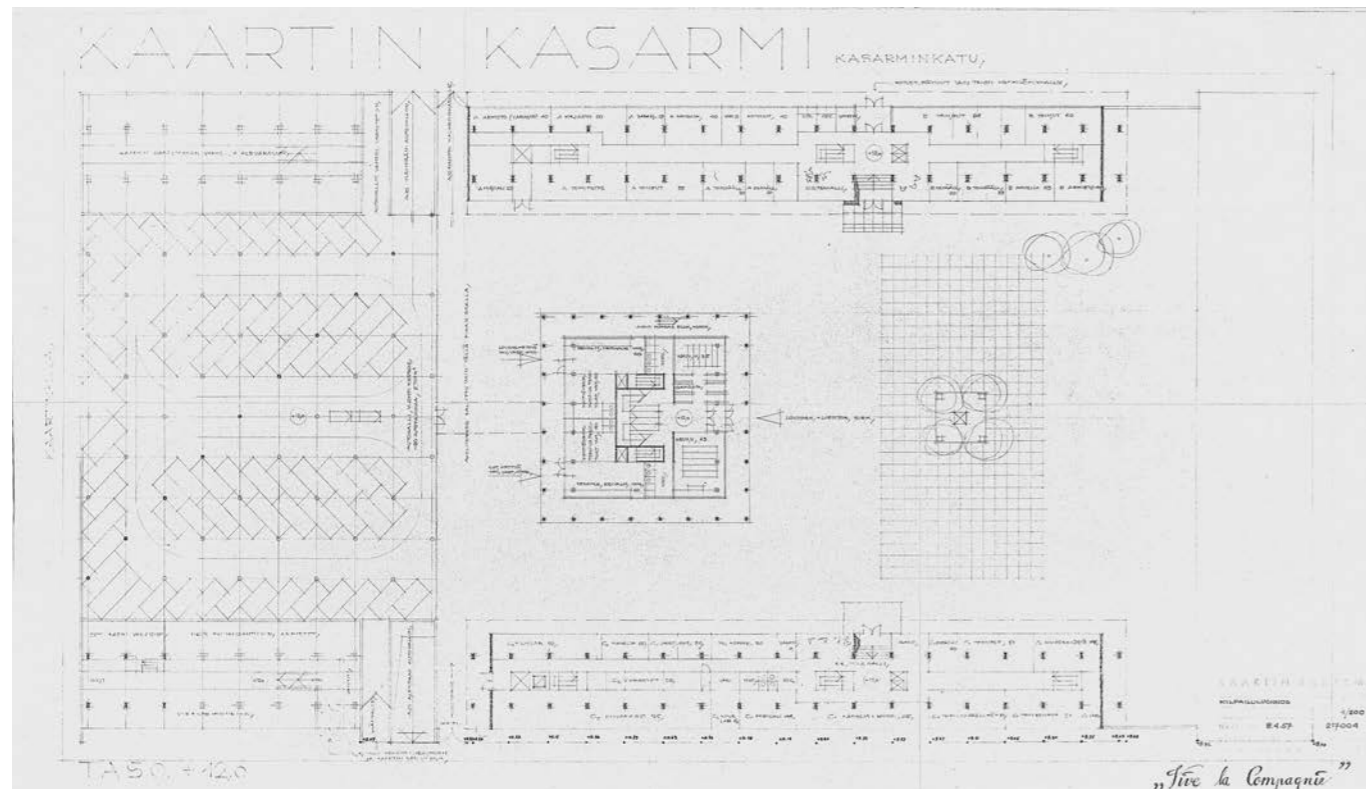
pihan jakaa paviljonkirakennus. Kilpailuohjelman mukaisesti³ kasarmikorttelin eteläosaan oli sijoitettu tilat varuskuntajoukoille.

Ensimmäisenä uudesta kokonaisuudesta valmistui Fabianinkadun puoleisen virastosiiven pidempi osa, nykyinen C-rakennus, vuonna 1961. Tämän jatkeeksi valmistui vuonna 1965 toinen virastorakennus, nykyinen D-rakennus. Toimistosiiven rakennukset noudattavat jo kilpailuvaiheessa syntyneitä suunnitteluperiaatteita ja ne ovat ulkoarkkitehtuuriltaan yhteneviä.

Kilpailun arvostelupöytäkirjassa mainitaan, että voittaneessa ehdotuksessa on parhaiten onnistuttu säilyttämään korttelissa sijaitsevan Gornij Dubniakin torin luonne.⁴ Keskuspaviljonkirakennus jättää yhteyden korttelin eteläosaan avoimeksi ja rakennuksen sijainti puretun keittiörakennuksen paikalla on luontevasti ohjannut sijoittamaan siihen uuden virastokorttelin ruokailutilat.

- 1 Arkkitehdit Mustonen Oy, 2016. Kaartin kasarmikortteli – korttelihistoriaselvitys. Helsinki: Senaatti-kiinteistöt.
- 2 Kaartin kasarmin virastosiipi, suppea rakennushistoriaselvitys. Arkkitehdit mustonen Oy, 2016, Niina Svartström, Riikka Koivula, Olli Helasvuo.

- 3 Huoneluettelo. Kaartin kasarmialueen arkkitehtuurikilpailun ohjelma. Helsinki, 1956 s.7 –16.
- 4 Oteita palkintolautakunnan pöytäkirjasta. Arkkitehti 1958/1-2 s. 3

- ← Valokuva kilpailuvaiheen pienoismallista. Keskuspaviljonkiin oli suunniteltu kulku korttelin eteläosan kasarmipihalta sillaa pitkin suoraan toiseen kerrokseen. Kasarmipihan terassoinnin länsipäässä myös Fabianinkadun alkuperäiselle sisäänkäyntirakennukselle oli ehdotuksessa vastaparin. Uusista virastorakennuksista toteutuivat loppujen lopuksi vain kuvassa oikealle alas jäävät Fabianinkadun puoleiset C- ja D-rakennukset. PHRAKL
- ↓ Näkymä Gornij Dubniakin torilta vuonna 1987. Toteutuneen keskuspaviljongin arkkitehtuuri kehittyi kilpailuvaiheeseen verrattuna tektonisempaan suuntaan, vaikkasen perushahmo säilyi muuttumattomana. Taustalla näkyvät kilpailuehdotuksen vastaisesti säilytetyt punatiilirakennukset. SM

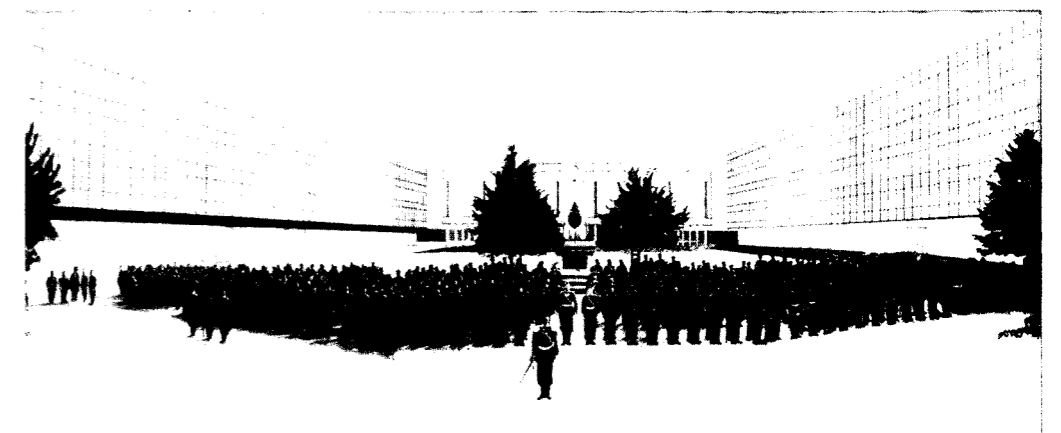
Kilpailuehdotuksesta toteutukseen

Korttelin eteläosan varuskuntakasarmeista toinen jäi lopulta toteutumatta ja alokkaat siirtyivät Kaartinkaupungin korttelista muihin tiloihin. Keskuspaviljongin eteläpuolella sijaitsevat punatiiliset sauna-pesula-leipomorakennus sekä perheellisten aliupseerien asuntola säilyivät, ja terassoitu eteläpiha toteutui vain osittain. Keskuspaviljonki kehittyi ulkomuodoltaan jatkosuunnitteluvaiheessa ja sen sisäinen tilajako selkiintyi kun erillinen varusmieskeittiö ja -ruokala jäivät pois. Paviljonkirakennuksen hahmo oli selvästi piirtynyt jo kilpailuvaiheessa, mutta jatkosuunnitteluvaiheessa rakennus sai oman erityisen luonteensa.

- ← Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros koko korttelista kilpailuehdotuksesta "Vive La Compagnie", tekijöinä Viljo Revell ja Heikki Castrén avustajineen. Kilpailuvaiheessa suunnitelmana oli korvata suurin osa korttelin vanhoista rakennuksista uusilla virasto- ja kasarmirakennuksilla. PHRAKL

- Perspektiivipiirustus kilpailuehdotuksesta, näkymä Gornij Dubniakin torille korttelin pääsäänkäynniltä. Jatkosuunnittelussa Kasarmikadun puoleinen kasarmirakennus päätettiin säilyttää. ARK 1961/1 s. 200

↑↑ Keskuspaviljonki nähtynä lounaiskulman perheelisten aliupseerien asuinrakennuksen ikkunasta. amoy 2016.

↑ Villa Savoye (Poissy, Ranska. Le Corbusier, 1931).

↓ Pohjolan toimitalon jalustaosaa (Lapinmäentie 1, Helsinki. Heikki Castrén & Co. 1969). amoy 2013.

TYYLIIIRTEET JA SUHDE AIKALAISARKKITEHTUURIIN

Yksittäisenä rakennuksena tarkasteltuna Kaartin keskuspaviljongista ei ensimmäisenä tule mieleen suljetulle pihalle sijoitettu rakennus. Rakennuksen muotoaiheet viittaavat arkkitehtuurin jatkumoon, jota on totuttu näkemään avoimessa maastossa, nurmikenttien ympäröimänä.

Kaartin keskuspaviljongin suhde Viljo Revellin ja Heikki Castrénin muuhun tuotantoon

Keskuspaviljonki eroaa melkoisesti niin Kaartin virastorakennuksista kuin aiemmistakin Heikki Castrénin Revellin toimistossa tekemistä rakennuksista. Paviljongin työpiirustukset ovat vuodelta 1962 ja sekä Revellin että Castrénin nimissä, Revell vietti pitkiä aikoja Torontossa vuosina 1961–64¹, mikä aikana Heikki Castrén johti Revellin toimistoa Helsingissä. Revellin kuoleman jälkeen vuonna 1965 perustettiin Heikki Castrén & Co.

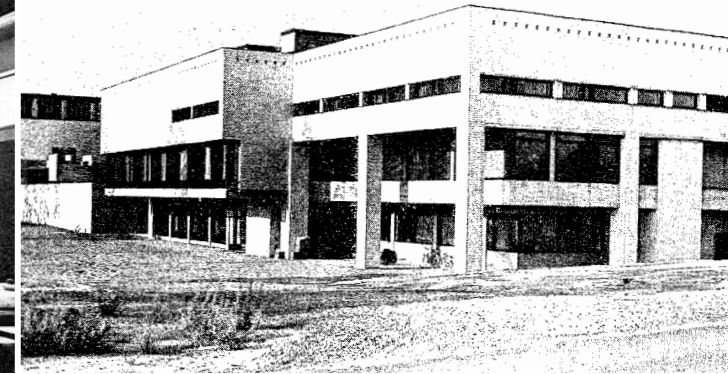
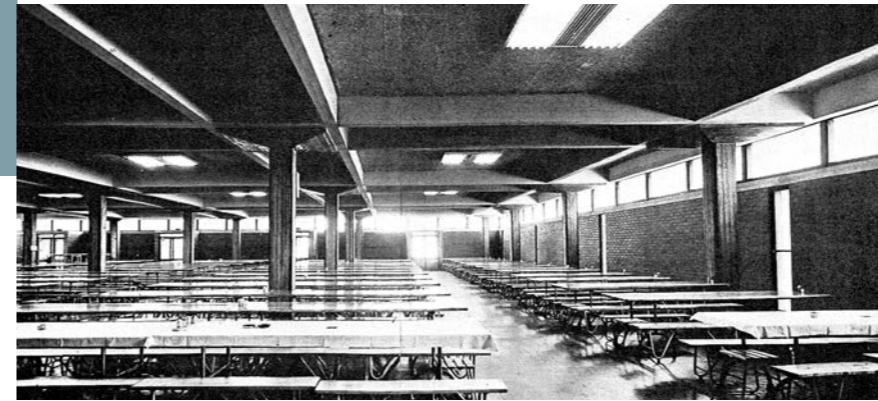
Keskuspaviljonkirakennus on valmistunut vuonna 1969. Samana vuonna 1969 valmistui Pohjolan toimitalo, joka oli Castrénin oman toimiston ensimmäisiä suuria töitä. Pohjolan toimitalon rakennuskappaleiden tektonisessa käsittelyssä ja niiden mittakaavassa on selvää yhtäläisyyttä Kaartin keskuspaviljongin kanssa.

1960-LUVUN VARUSKUNTIEN KESKUSRAKENNUKSET JA KAARTIN PAVILJONKI

1950-luvulta lähtien Suomen puolustusvoimat alkoi valtion avustamana rakentaa työllisyystöinä pieniä jääneiden kaupunkivaruskuntien tilalle nk. korpivaruskuntia maakuntiin.²

1 Toronton kaupungintalon työmaa alkoi vuonna 1961 ja rakennus valmistui vuonna 1965. (City of Toronto Archives, Series 1476, Item 35.) Viljo Revell kuoli palattuaan viimeiseltä Toronton matkaltaan marraskuussa 1964.

2 Tyvelä, Hanna & Saarihahti, Sini. 2014. Keski-suomalaisia korpivaruskuntia – Keski-Suomen museon modernin rakennusperinnön maakunnallinen inventointihanke. Viitattu 20.6.2017. <http://www.kulttuuriymparistomme.fi>

Osmo Lapon kasarmiarkkitehtuuria:

- ↑ Hoikankankaan kasarmialueen keskus Kajaanis: ruokalarakennus (Osmo Lappo, 1963).
- Huovinrinteen kasarmialueen keskus Säkylässä: sotilaskoti (Osmo Lappo, 1968).
- ➔ Vekarajärven kasarmialueen keskus: ruokalarakennus (Osmo Lappo, 1969).
- ↓ Vekarajärven kasarmialueen keskus. Rakennukset vas. alkaen: urheilutalo, sotilaskoti, elokuvateatteri ja ruokala. Arkkitehti 1/1975 s. 24

Osmo Lapon suunnitteleminen kasarmialueiden valmistuminen kokonaisuudessaan kesti hidastempoisesta työllisyystyöstä johtuen pidempään, mutta esimerkkirakennusten suunnittelu ja rakentaminen ajoittuu Kaartin keskuspaviljongin kanssa samoihin 1960-luvun alkupuoliskon vuosiin.

Alueiden asemakaavoitus perustui ajatukseen varuskunnasta itsenäisenä pienyhdykskuntana, jossa siviili- ja sotilashenkilökunnalla on omat tilansa.³ Ruokala- ja sotilaskotirakennukset sijaitsivat usein keskeisesti molempien ryhmien ulottuvilla kasarmialueen keskuksessa. Sama periaate toistui tiiviimpänä Kaartin korttelin 1960-luvun toteutuksessa, vaikkei kortteli varsinaisesti ollut enää varuskuntakäytössä.

Korpivaruskuntien suunnittelussa oli mukana useita arkkitehteja, mutta merkittävän kädenjäljen 1960- ja 1970-lukujen varuskunta-arkkitehtuuriin jätti Osmo Lappo.⁴ Vertailtaessa Kaartin keskuspaviljonkiin on kiinnostavaa, että myös Osmo Lappo työskenteli Viljo Revellin toimistossa vuosina 1953–1956.⁵ Revell soi avustajilleen paljon vapautta⁶, mutta silti toimiston töissä on nähtävissä yhtenäinen ote, jonka voi katsoa heijastuvan jollain tavoin sekä Castrénin että Lapon myöhemmässä tuotannossa.

3 Varuskunta-alueen asemakaavoista. Arkkitehti-lehti. 1961: 1-2, s. 4

4 Synt. 6.12.1927 Helsingissä, valmistunut arkkitehdiksi vuonna 1953.

5 Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely: Osmo Lappo. Viitattu 20.6.2017. <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16534902>

6 Ålander, Kyösti, 1966. Viljo Revell – rakennuksia ja suunnitelmia. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino. s. 9

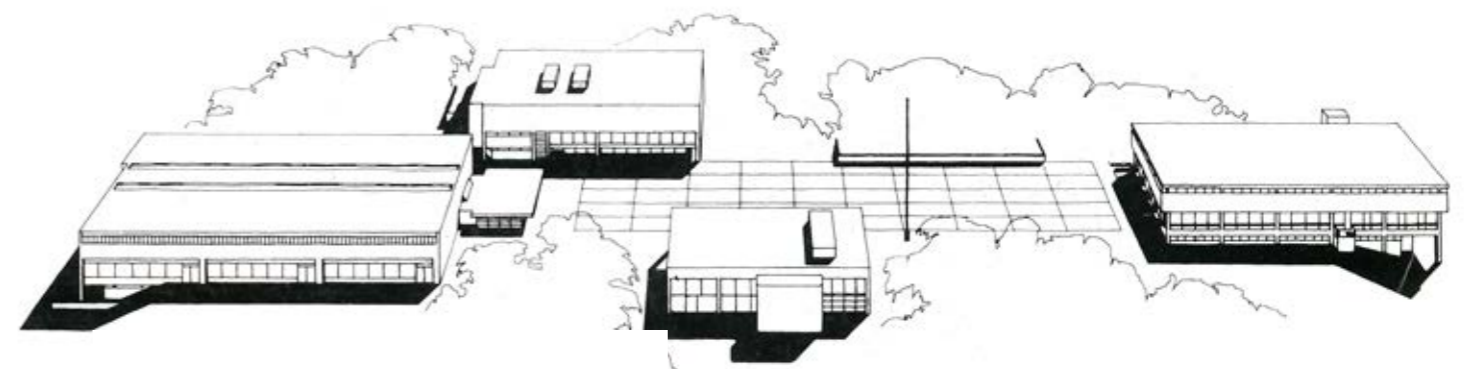
Lapon kasarmiarkkitehtuurista on tässä esimerkkeinä Hoikankankaan, Huovinrinteen⁷ sekä Vekarajärven⁸ ruokala-, sotilaskoti- ja elokuvateatterirakennuksia, jotka perustuvat Lapon laatimiin tyyppiirustuksiin. Valokuvissa esiintyvien kohteiden suunnittelu ajoittuu Kaartin keskuspaviljongin tavoin 1960-luvun alkuun. Rakennusten muotoilu pohjautuu säännölliseen ruudukkoon, ja ne on toteutettu teräsbetonisilla pilari-palkki- ja pilari-laatta-rakenteilla.

Lapon rakennusten julkisivujäsentelyssä ikkunajako paikoin paljastaa pilariverkoston. Yläikkunauhojen ja suurempien lasipintojen vuoropuhelu tuntuu tutulta: jako avoimempaan jalustakerrokseen ja suljetumpaan ylämpään kerrokseen toistuu niin Lapon ruokaloissa kuin Revellin & Castrénin paviljongissakin.

Kiviaineisten rakenteiden yhdistäminen tummiin ikkunaprofiileihin ja kiiltävään tummaan puuhun sisätilassa toistuu sekä Lapon kasarmirakennuksissa että Kaartin keskuspaviljongissa. Lapon ruokala- ja sotilaskotirakennuksissa varuskuntakäyttö näkyy kuitenkin korottomuutena: tiili- ja betonipinnat on pääosin jätetty käsittelemättömiksi.

7 Lappo, Osmo. ARK 1968: 5, s. 40-50

8 Lappo, Osmo. Vekarajärvi - kasarmialueen keskus (Valkeala). Arkkitehti-lehti 1975: 1, s. 24-37

2 KESKUSPAVILJONKIRAKENNUKSEN ARKKITEHTUURIN AINEKSET

Selvityksessä käytetyt nimitykset

Tässä selvityksessä on käytetty keskuspaviljongin maanpäällisistä kerroksista nimityksiä 1. ja 2. kerros ja maanalaisista kerroksista k1, k2 ja k3, ylhäältä alaspäin luetellen. Rakennuksen julkisivut on nimetty pääilmansuuntien mukaan etelä-, länsi-, pohjois- ja itäjulkisivuiksi.

Rakennus on aina osiensa summa, mutta Kaartin keskuspaviljongissa eri osatekijät on kiedottu toisiinsa poikkeuksellisen tiiviisti omintakeiseksi kokonaisuudeksi. Seuraavissa luvuissa keskuspaviljonginrakennuksen arkkitehtuuria lähestytään kauden eri näkökulman kautta. Viereisellä sivulla on lyhyesti esitelty rakennuksen arkkitehtuurin osa-alueet.

- ↑ Keskuspaviljongin pohjoisjulkisivun pääsisäänkäynti. Taustalla virastorakennus C. amoy 2017
- Keskuspaviljongin pohjoisjulkisivun pääsisäänkäynti ja virastorakennus C vuonna 1969. SM
- ↗ (viereinen sivu) Näkymä korttelipihan leveän portaan yläpäästä kohti keskuspaviljongia ja Upseerikasamia vuodelta 1973. MVA
- (viereinen sivu) Näkymä keskuspaviljongin ruokasalista vuodelta 1969. Lasinen julkisivu ja ilmava parvekekaide avaavat näkymän vuonna 1961 rakennetun virastorakennuksen julkisivuun. SM
- (viereinen sivu) Sama näkymä vuonna 2017. amoy

2.1 Moduli

Keskuspaviljonginrakennuksen mitoitus perustuu 29,15 m x 29,15 m säännölliseen neliömuotoon, jonka sisällä modulilinjat jakavat sen kahden eri periaatteen mukaisesti kolmeen. Modulilinjalle sijoittuvat tekniikkavyöhykkeet ovat sekä tilaratkaisun että ulkoarkkitehtuurin lähtökohtana.

2.2 Rakenne

Keskuspaviljongissa on pilari-palkkirunko, jota on myös tuotu arkkitehtuurissa voimakkaasti esille. Rakenteellisesti selkeältä vaikuttavasta lähtökohdastaan huolimatta paviljongi on kuitenkin rakenteellisesti melko monimuotoinen.

2.3 Sulautettu talotekniikka

Rakenteen ja arkkitehtuurin tektoninen idea on edellyttänyt myös samalle taajuudelle viritettyjä talotekniikan ratkaisuja. Sulautetut tekniset järjestelmät viestivät arkkitehtien sekä rakenne- ja talotekniikan suunnittelijoiden tiivistä yhteistyöstä. Rakennuksessa talotekniikalle on varattu paljon tilaa, mutta paljon vaivaa on nähty myös taloteknisten asennuksien kätkemiseksi katseilta.

2.4 Muodonanto ja julkisivumateriaalit

Keskuspaviljongi on voimakkaan formalistinen rakennus, jonka visuaalinen ulkohahmo muodostuu muutamista, tektonisesti käsitellyistä, toistuvista rakennuskappaleista. Julkisivumateriaaleissa on selkeitä yhtymäkohtia viereisiin virastorakennuksiin, mutta muodonanto ja materiaalien käyttö on johtanut täysin erilaiseen lopputulokseen. Ulkoarkkitehtuuriin osalta on vuosien varrella tapahtunut vain hyvin pieniä muutoksia.

2.5 Tilaratkaisu ja käyttö

Keskuspaviljongin tilaratkaisu perustuu modulilinjoiden muodostamaan kolmijakoiseen tilajakoon. Huomattava osa keskuspaviljongin maanpäällisestä pinta-alasta on aula- ja käytävätalaa. Maanalaisissa kerroksissa puolestaan teknisten tilojen määrä on mittava. Keskuspaviljongi sisältää koko virastokorttelia palvelevat yhteistilat, ja rakennuksen päätilat muodostavatkin aulatilojen lisäksi sen yleisötoiminnot: ruokasali keittiöineen, kokoustilat sekä elokuvateatteri.

2.6 Liittyminen pihaympäristöön

Keskuspaviljongin rakennuspaikka, käyttötarkoitus ja suuntautuminen liittävät sen kiinteästi osaksi Kaartin korttelin historiallista ympäristöä. Paviljongin rakentamiseksi sen paikalta purettiin kaksi vanhempaa rakennusta. Sisäpihan aukio laajeni virastosiipien ja keskuspaviljongin rakentamisen myötä yhtenäiseksi aukioksi Kasarmitorin upseerirakennuksesta aina Kaartin maneesiin saakka. Korttelipihalla pysäköinti, huolto- liikenne ja jätehuolto ym. varastointi kuitenkin häiritsevät vapaasti seisovan erillisen rakennuksen rauhaa.

2.1 MODULI

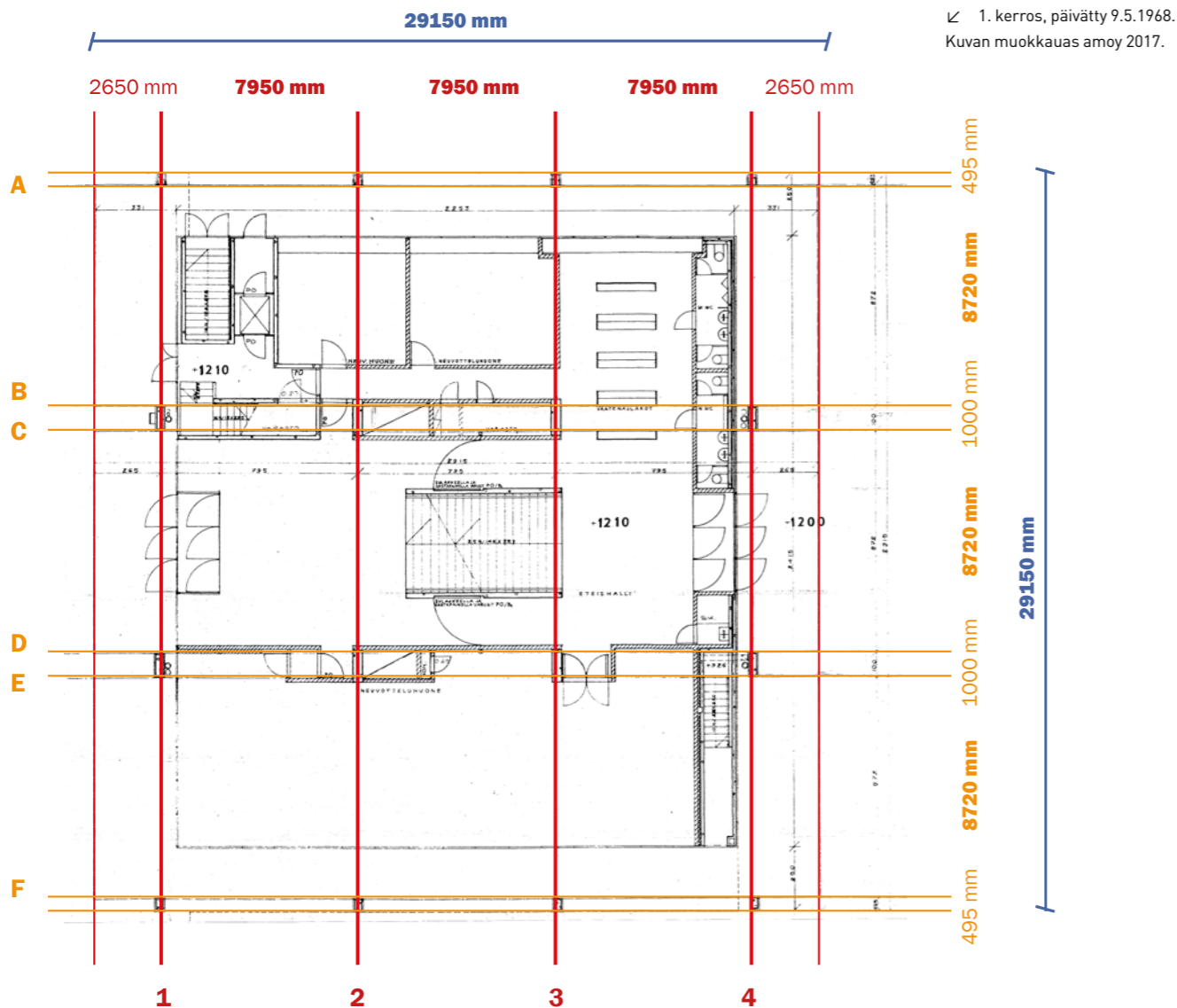
KESKUSPAVILJONGIN MODULIJÄRJESTELMÄ

Keskuspaviljongin jalustalle nostettu osa on neliön muotoinen, jalustakerros puolestaan lievästi suorakaiteen muotoinen. Rakennuksen modulimitoitus ei perustu säännölliseen ruudukkoon, vaan rakennuksen pohja-ala ja julkisivut on jaettu kahden periaatteen mukaisesti kolmeen.

Rakennuksen päämodulilinjat **1-4** ovat itä-länsisuunnassa 7,95 metrin välein, kantavat pilarit sijoittuvat modulilinjoihin. Etelä-pohjoissuunnassa modulilinjasto **A-F** perustuu kahden 1 metrin levyiseen tekniikkavyöhekkeeseen (B/C ja D/E), jotka jakavat rakennuksen kolmeen 8,72 metrin jaksoon. Ulkokehällä modulimitoitus perustuu reunimmisiin kantaviin

pilareihin ja toisaalta rakennuksen 2. kerroksen ulkoseinän ulkopintaan. Näiden linjojen mukaan mitattuna keskuspaviljongin pohjamuoto on säännöllinen neliö: 29,15 m x 29,15 m. Kyseisiä ulommasia linjoja on käytetty mitoittamiseen, mutta niitä ei ole nimetty.

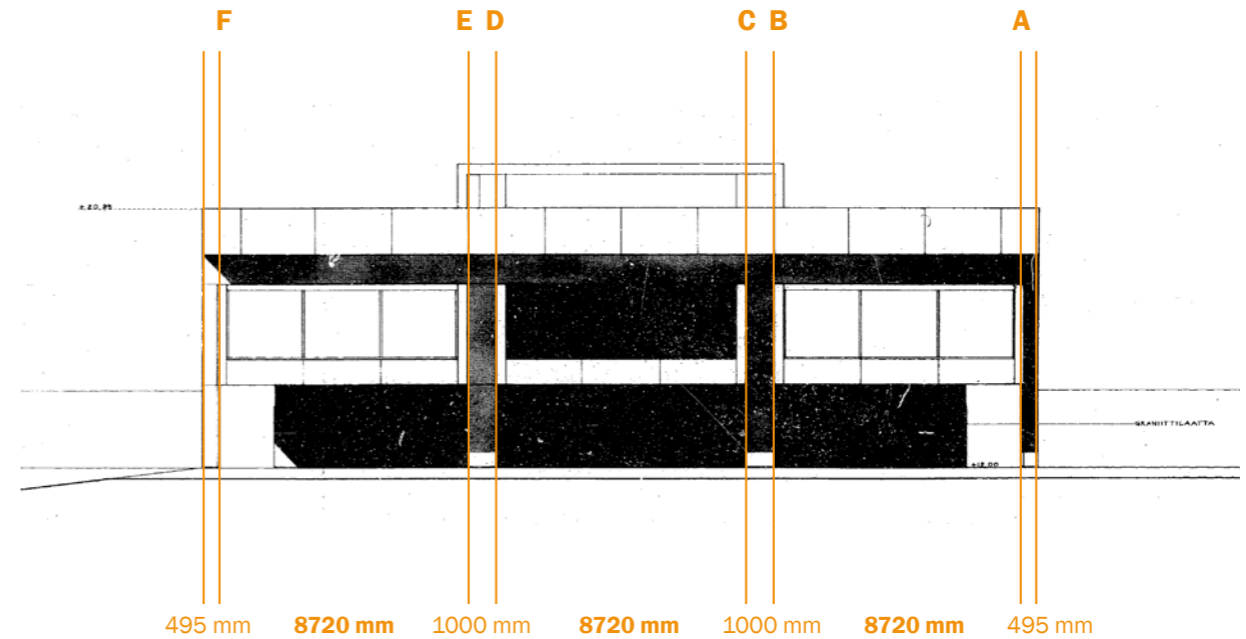
Julkisivuissa näkyy myös modulilinjosten mukainen jako: itä- ja länsijulkisivuissa modulilinjoihin sijoittuvat pilarit ja pohjois- ja eteläjulkisivuilla tekniikkavyöhykkeiden tuottama kolmijako jatkuu rakennuksen ulkoisessa muodonannossa. Keskuspaviljongin ensimmäisen kerroksen ikkunajako periytyy sen itäpuolella sijaitsevan C-rakennuksen jalustakerrok-

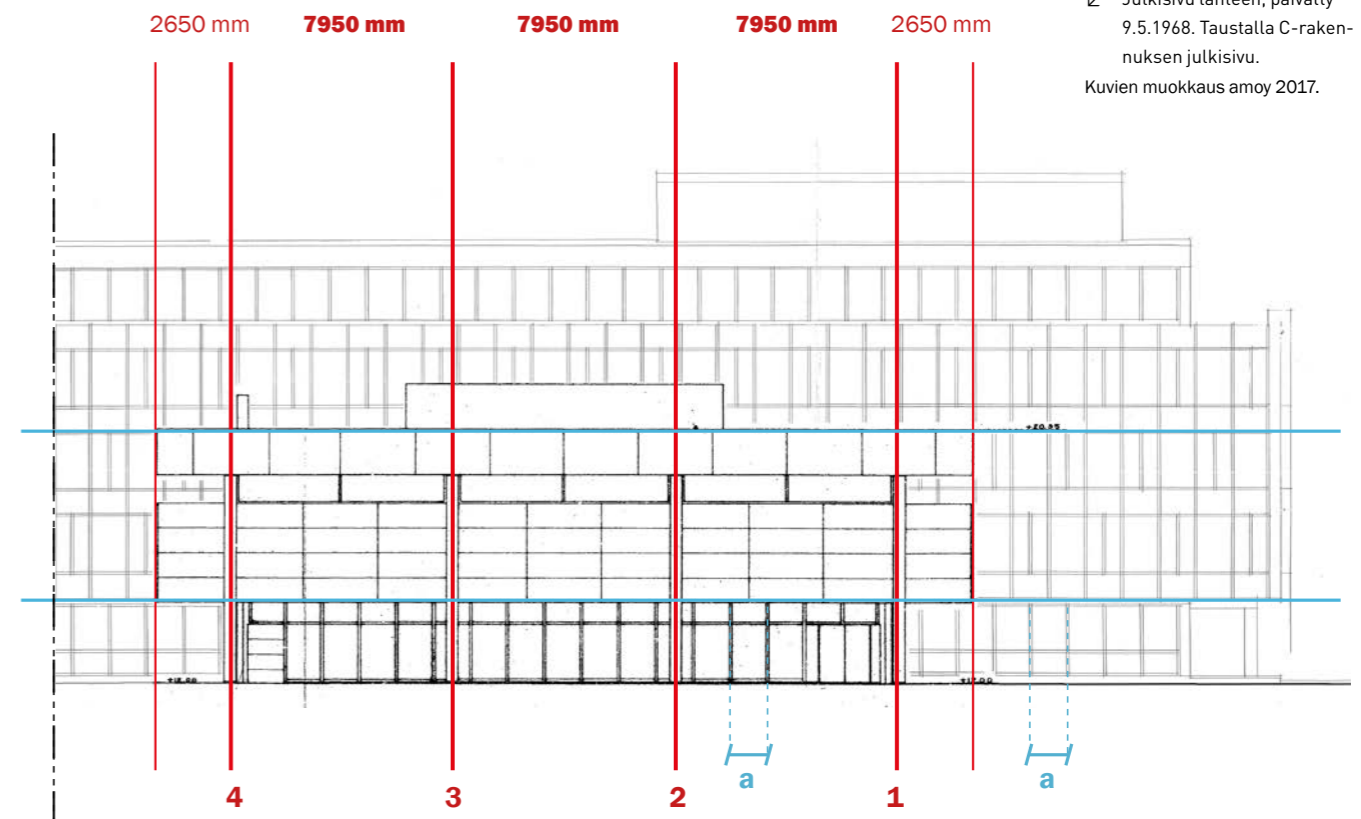
1. kerros, päivätty 9.5.1968.
Kuvan muokkaukseen amoy 2017.

sesta. Julkisivusuunnitelman mukaisesti keskuspaviljongin räystäskorkeus on täsmälleen C-rakennuksen julkisivujakoon, jota pääsee kuitenkin todistamaan vain korttelin länsilaidalla sijaitsevasta F-rakennuksesta käsin. Julkisivuelementtien saumat ja ikkunoiden karmit noudattavat säännöllistä jakoa: modulilinjosten välinen alue jakaantuu useimmiten kolmeen ja päällekkäiset linjat osuvat aina alemman kerroksen pystyjako-ten puoliväliin. Kerroskorkeudet eivät noudata tasajakoa: toisessa kerroskorkeus on huomattavasti alempia korkeampi.

Keskuspaviljongissa ei modulilinjosta huolimatta ole katavaa moduliverkostoa, johon kaikki väseinät olisi pyritty sopeuttamaan. Rakennuksen arkkitehti on mitoitettu säännönmukaisesti, mutta ei voida selkeästi sanoa jonkin tietyn, toistuvan mitan, olevan keskuspaviljongin arkkitehtuurin lähtökohtana. Liikennetilojen hallitsevuudesta huolimatta keskuspaviljongin mitoitus ei myöskään pohjautu ajan poistumistiemitoitukseen. Sen sijaan mitoituksen taustalla on kantava idea rakennuksen läpäisevistä tekniikkavyöhykkeistä.

1. Julkisivu pohjoiseen, päivätty 9.5.1968
2. Julkisivu länteen, päivätty 9.5.1968. Taustalla C-rakennuksen julkisivu.
Kuvien muokkaukseen amoy 2017.

2.2 RAKENNE

↑ Rakenteet ovat ilmaisuvoimainen osa paviljongin ulkoarkkitehtuuria. amoy 2017

↑ Kattolyhty, kulmissa sivuilla ilmastointiaukot. amoy 2017
 ↓ Kattolyhdyn rakenneliekkauksia. Keskuspaviljonki, Porrashuoneen yläosa 1:50, 1:25, 1.7.1963, Insinööritoimisto P.Simula & Co. RWA
 Detaljipiirustuksessa julkisivuelementin pyöristetty yläreuna on esitetty pellittämättömänä. Nykyisin räystäsdetalji on peitetty mustalla pellillä.

RAKENTEELLISET PERIAATTEET

Runkorakenne

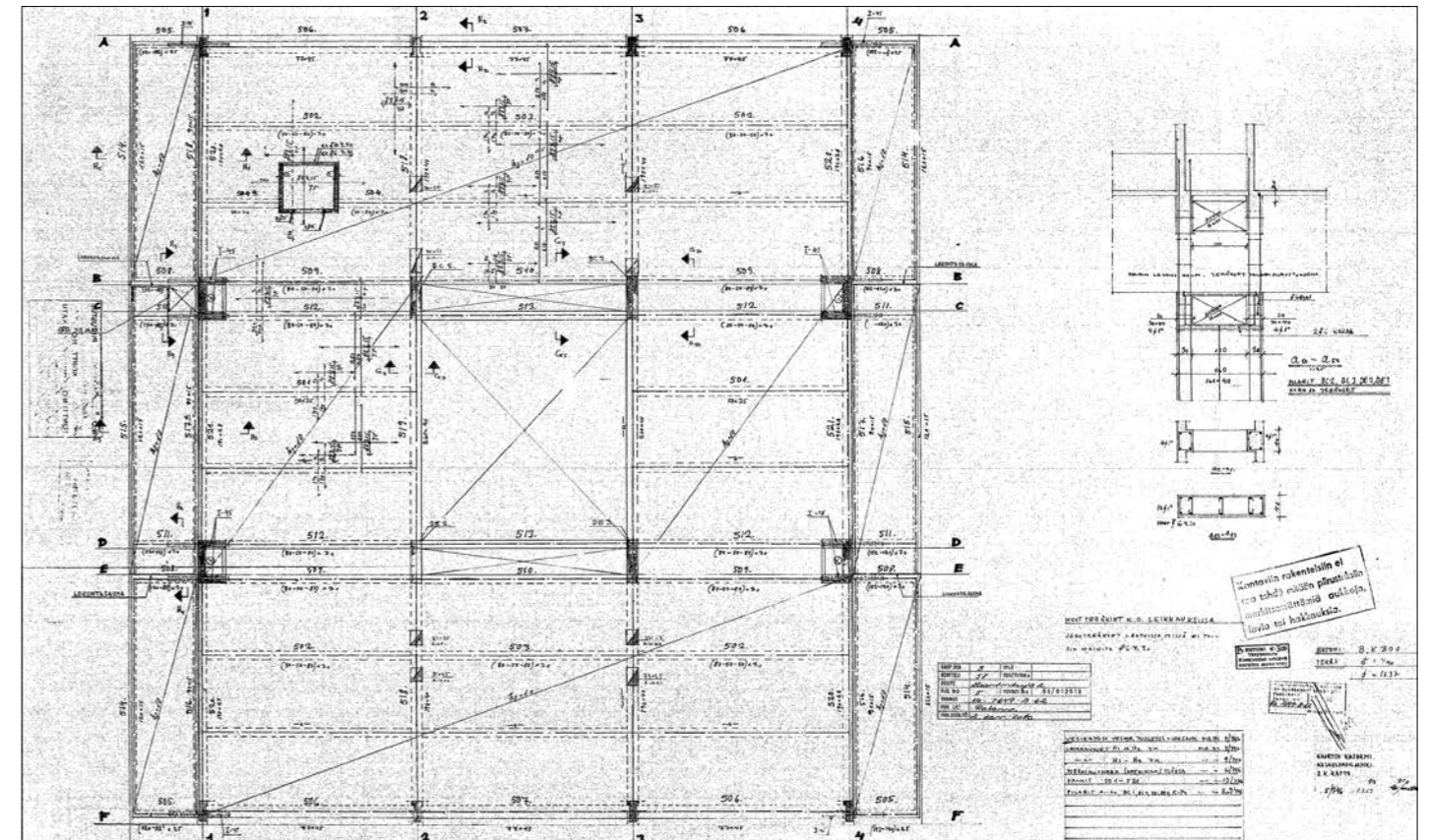
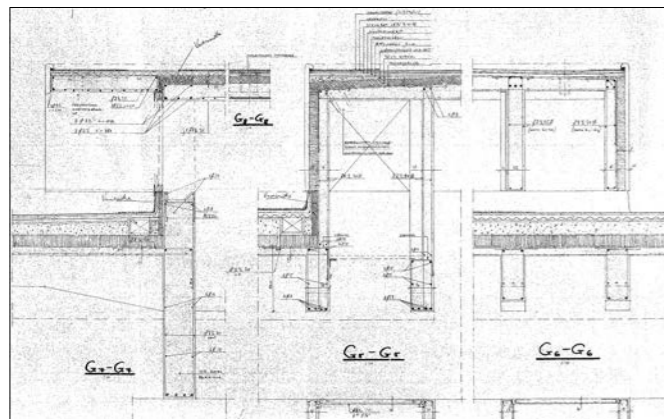
Keskuspaviljongissa on paikalla valettu pilari-palkkirunko, joka kannattaa teräsbetonisia välipohjalaattoja. Maanpäällinen osa seisoo 16 pilarilla, jotka luovat 4x4 pilarin ruudukon. Pilareiden lisäksi keskiportaon pitkittäiset seinät kantavat osittain itä-länsisuuntaista primääripalkistoa. Kellarikerroksissa on lisäksi muitakin kantavia seinälinjoja.

Selkeästä peruslähdekohdasta huolimatta rakenneratkaisu on kokonaisuutena hyvin omintakeinen ja monimuotoinen. Ratkaisut vaihtelevat sekä eri kohdissa rakennusta että kerroksittain. Ainakin osasyynä tähän on rakennuksen tektoninen arkkitehtuuri ja myös ilmanvaihdon kytkeminen osaksi formalistista perusratkaisua.

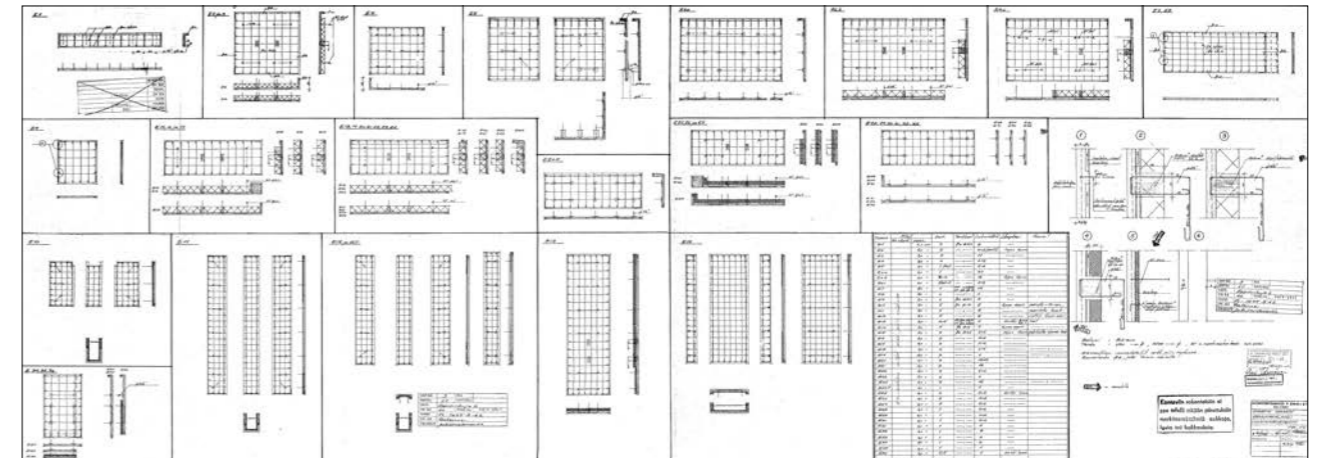
Pilarit ja palkit

Pilarit ovat poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoisia, koko ja muoto vaihtelee sijainnista riippuen. Sisätiloissa pilarit ovat melko huomaamattomia, koska ne ovat muodoltaan levymäisiä ja yhdistyvät seinärakenteeseen. Ulkoarkkitehtuurissa pilareita on sen sijaan korostettu. Maantasokerroksessa ulkoreunan pilarikehä on irti julkisivuista ja toisessakin kerroksessa pilarit ovat muuta julkisivupintaa ulompana.

Primääripalkit (4 kpl) kulkevat poikittain itä-länsijulkisivujen pilarilinjojen välillä. Sekundääripalkistot ovat pohjois-

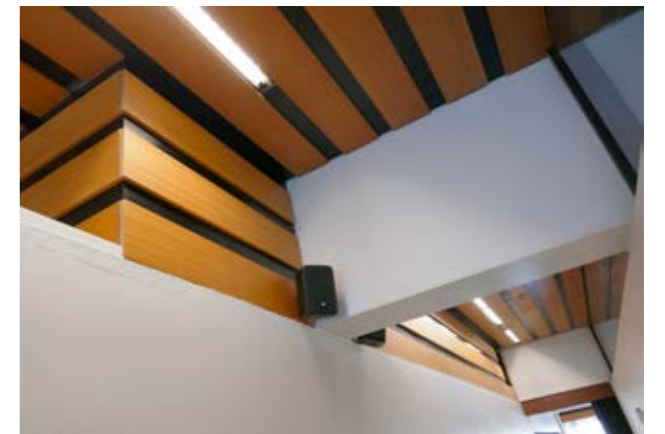

↑ Keskuspaviljonki, 2.krs katto 1:50, 1.7.1963, Insinööritoimisto P.Simula & Co. RWA
 ↓ Keskuspaviljonki, Julkisivuelementit 1:20, 1:5, 17.11.1965, Insinööritoimisto P.Simula & Co. RWA

eteläsuuntaiset ja palkiston tiheys vaihtelee kerroksittain. Sekundääripalkit ovat pääosin piilossa alakattojen takana, mutta seinälinjojen päällä lepäivät primääripalkit ovat näkyvä osa sisäarkkitehtuuria. Kattoa kannattavat toisen kerroksen primääripalkit nousevat myös ulkoarkkitehtuuriaiheeksi.

↓ Primääripalkkeja 2.kerrosn sivukäytävällä. amoy 2017

Julkisivuelementit

Rakennuksen julkisivut on pääosin verhottu teräsbetonisin kuorielementein; pohjakerroksen umpiosissa on graniittikivi-verhous, mutta pilarit on verhottu elementtikuurin. Arkkitehtuurin kunnianhimoisuus ja korkea viimeistelyaste on nähtävissä elementtikaaviosta. Elementtikulmat on pyöristetty ja joukossa on suuria L- ja U-muotoisia elementtejä.

2.3 SULAUTETTU TALOTEKNIikka

Keskeissymmetrisessä, neliöksi sommitellussa paviljonkirakennuksessa rakenteen ja arkkitehtuurin tektoninen idea edellytti myös teknisesti "samalle taajuudelle" viritettyjä talotekniikan ratkaisuja. Teknisten järjestelmien sulauttaminen arkkitehtuuriin kertoo arkkitehtien sekä rakenne- ja talotekniikan suunnittelijoiden tiiviistä yhteistyöstä.

ILMANVAIHTOPERIAATE

Keskuspaviljongissa on alun perin ollut koneellinen tulo-poistoilmavaihto ja jäähdytys. Rakennuksen eteläpuolella on betonirakenteisten kanavien tai kammioiden päätteenä ilmastointisäleikkörintama, joka on paviljongin "viides julkisivu". Osa säleiköistä palvelee korvausilmaa, osa poistaa jäteilmaa. Kerroksen korkuinen säleikkörintama on pihatason terassoinnin pohjoisseinämällä.

Pihapinnan alapuolisia ilmakanaavistoja myöten tuloilma on johdettu paviljongin kellarikerrokseen. Sen lisäksi rakennuksen erikoistilojen, mm. elokuvateatterin ja keittiön, yhteydessä (mm. vesikatolla ja kellarissa) on niitä palvelevia erillisiä IV-koneita. Aputiloihin on lisäksi erillisiä tuloilmareittejä suoraan julkisivulta tahi ulkopuolisten pilarien takaa.

Taloteknisille järjestelmille ja niiden pääasiallisille pystyreiteille oli jo luonnosvaiheessa¹ varattu omat vyöhykkeensä kattolyhdyn alapuolisen pääportaikon molemmin puolin, mo-

¹ Kts. Viljo Revell ja Heikki Castrén, arkkitehdit SAFA: Kaartin kasarmi, keskuspaviljongi, luonnokset 1:100, 14.4.1962.

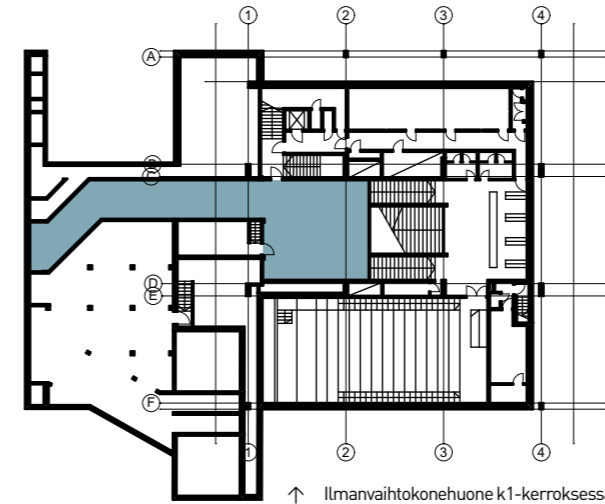
↘ Keskuspaviljongin eteläpuolisen ilmanvaihtoriteliön julkisivu, pääpiirustus rakennusvalvonnan arkistosta. Korttelipihan terassointi on toteutettu suunnitelman mukaan ilmanvaihtoriteliön ja sen itäpuolisen portaan osalta. Pihanalaiset ilmakammiot ja -kanavat liittyvät riteliön osaksi paviljongia.

↑ Kattolyhtyyn sijoitetut poistosäleiköt suuntaavat ilmaa kattopintaan ja aiheuttavat lumen sulamista ja jäätymistä vesikatolla. SM ja amoy 2017.

dulilinjoiilla BC ja DE. Paviljongin julkisiin tiloihin johdetusta ilmasta suurin osa poistetaan vesikaton yläpuolisen lyhdyn pohjois- ja eteläjulkisivuille sijoitettujen ritelikköjen kautta. Ilmastointiputkia on sekä pohjois- että eteläjulkisivulla tekniikkavyöhykkeessä, pilarin takana. Vesikaton tuuletus on ratkaistu kanavoinnilla, jonka virtauksen takaavat kaksi vesikatolle sijoitettua huippuimuria.

Maanpäällisissä tiloissa alakaton yläpuolista tilaa on palkkiväleissä 80–90 cm ja kellarikerroksissakin 50–60 cm. Kaikissa yleisötiloissa on alakatto, jossa viilutetut umpiosat ja rei'itetyt tai rei'ittämättömät maalattut peltiosat vuorottelevat. Alakattolankut on ruuvattu betonivälipohjasta ripustettuun teräsrankaan, alkuperäisosat tunnistaa messinkiruuveista. Raitis ilma tuodaan ja jäteilma poistetaan huonetilasta pääasiassa alakaton rei'itettyjen vyöhykkeitten kautta. Ilmanvaihdon

↑ Ilmanvaihtokonehuone k1-kerroksessa.

sekä automaattisen vesisammutusjärjestelmän vaakakanavat, joitakin viemärin vaakasiirtoja ja sähkökaapeloitteja on sijoitettu alakattopinnan yläpuolelle. Keittiössä on valkoinen, maalattu lautex-alakattovyöhyke, jonka asennusajankohdasta ei ole tarkempaa tietoa.

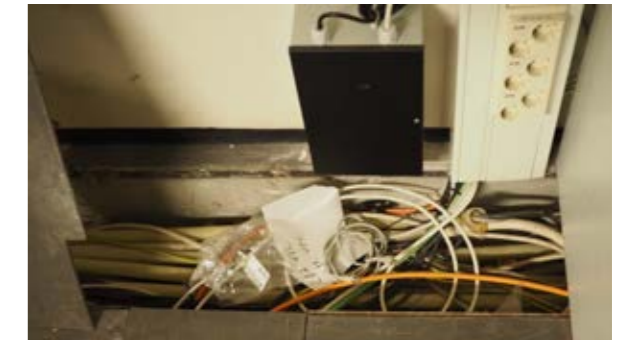
Myöhemmät muutokset ilmanvaihdossa

Näkyviä muutoksia on vain vähän. Keittiön ilmanvaihtoa on tehostettu. Ilmanvaihdon tulo- ja poistoelimiä on paikoin muutettu, ravintolasalin ja elokuvateatterin aulan kattoalaslaskuja on laajennettu ja joitakin uusia IV-säleikköjä on lisätty yleisötiloihin. Rakennus on liitetty vuonna 2012 kaukokylmään, jolloin alkuperäiset ilmanvaihdon jäähdytysyksiköt on poistettu ja jäähdytyskeskuksen tiloja on otettu muuhun käyttöön. Kattolyhdyn Itäjulkisivulle on myös lisätty säleikköpintaa.

↘ Keskuspaviljongin leikkaus portaan kohdalta, luonnospöytä, joka vastaa toteutunutta periaatetta. Korttelipihan terassointi rakennuksen eteläpuolella ja siihen sijoitettu ilmanvaihtoriteliö kuuluvat kiinteästi osaksi keskuspaviljongirakennusta. Ilmanvaihtosäleikkö ja maanalaisten kanavien alkupää on ympyröity punaisella katkoviivalla. PHRAKL

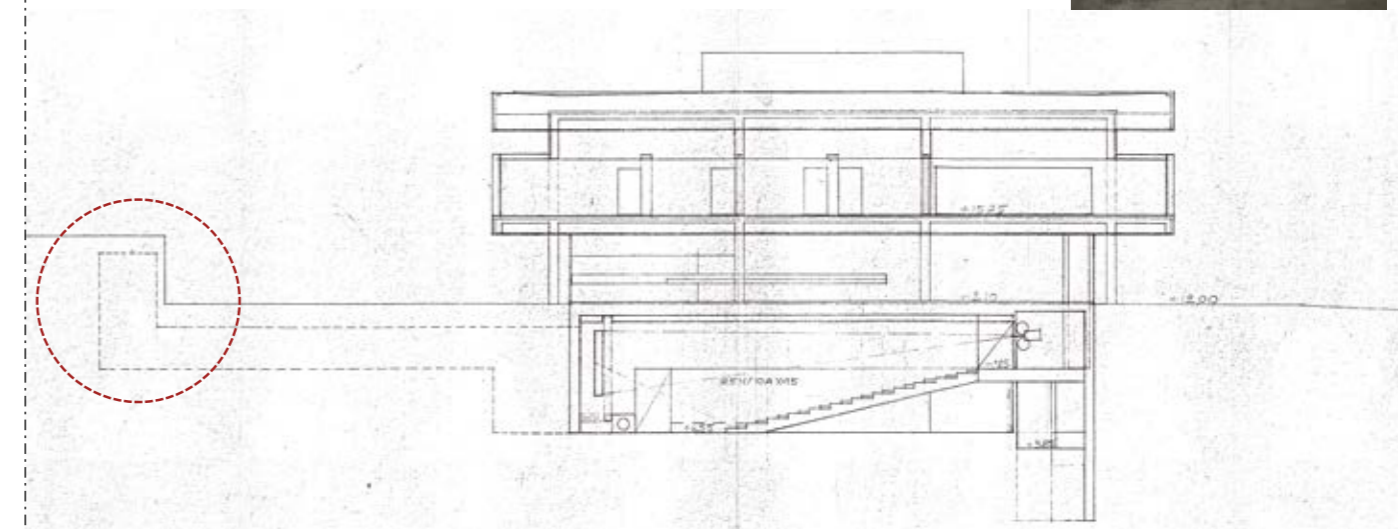
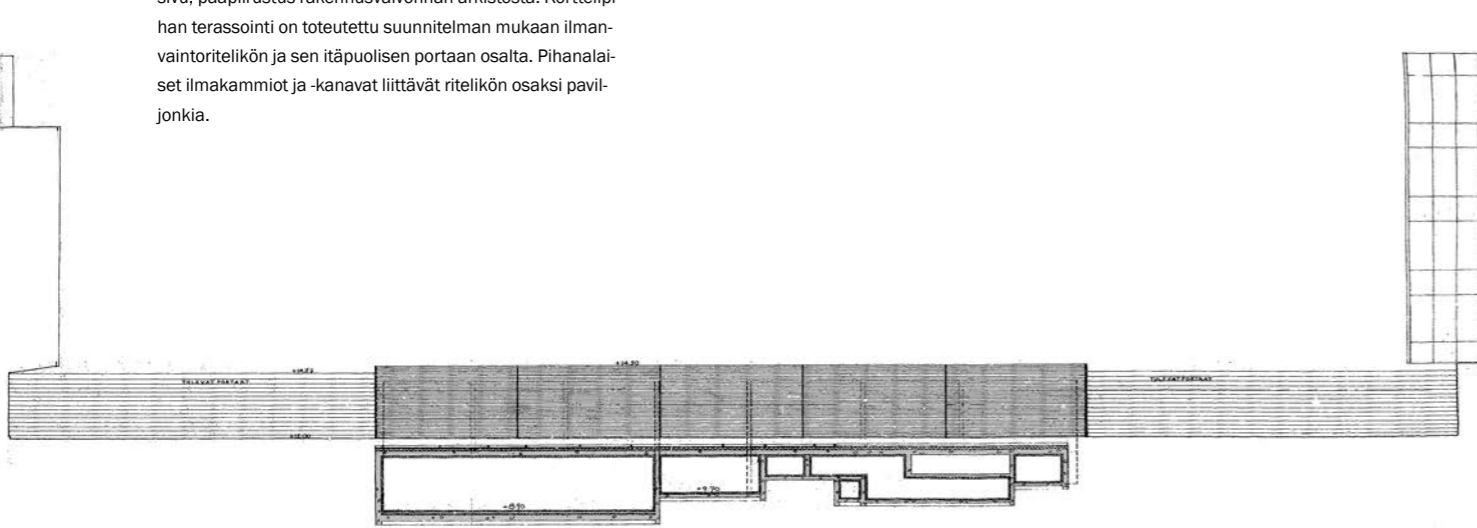

↑ Pihan terassointi: keskuspaviljongin eteläpuolinen ilmanvaihtoriteliö ja graniittiportaati. Riteliön eteen on pystytetty kevytrakenteinen jätteenlajittelukatos vuonna 2014. amoy 2017.
↓ Elokuvosalin konehuoneen asennuslattiasa on seinän vierustalla upotettu tekniikkakouru nostettavalla kannella.

↑ Auditorion poistoilmariteliököt ovat katsomon alla, tuloilma alakaton kautta. amoy 2017.

→ Talotekniikkavyöhykkeissä BC ja CD on huomioitu myös huoltoreitit ja tarkastusluukut. amoy 2017.

↑ Talotekniikan vaakareitit toisen kerroksen ravintolasalin poikki on ratkaistu moduulilinjoissa BC ja DE vapaasti tilaa halkovilla palkkimaisilla koteloilla. Tulo- ja poistoilma on alun perin tuotu alakaton yläpuoliseen koteloon, ja valunut alakattopinnan rei'itetyjen levyosien kautta saliin. SM.

↑ ↗ Toisen kerroksen ravintolasalin primääripalkin viereistä korkeaa alakattokotelo on levennetty 75cm ja sen alapintaan on lisätty uudet ilmanvaihdon riteliköt. amoy 2017.

VESI- JA VIEMÄRIJÄRJESTELMÄ

Paviljongin vesipisteet ja viemärinousut on sijoitettu moduulilinjojen BC ja DE varteen tai pohjoiselle (siivous- ja wc-tilat 1. kerroksessa) ja läntiselle (keittiö 2. kerroksessa) julkisivulle. Näiden reittien ulkopuolella erillisiä tekniikkakoteloita on rakennuksessa hyvin vähän. Tarvittavat vaakasiirtymät on pääsääntöisesti kätketty alakaton yläpuolisiin tiloihin.

Sadevedenpoisto

Sadevedet on johdettu alas tasakatolta neljästä pisteestä. Sadevesiputket ovat pohjois- ja eteläjulkisivujen kantavien pilarien kupeissa tekniikkavyöhykkeellä (moduulijonot BC ja DE). Putket on sijoitettu sisätiloissa rakennusaineisiin kuiluihin, mutta ensimmäisessä kerroksessa ne jäävät ulkotilaan leveiden pilarien taakse.

LÄMMITYSJÄRJESTELMÄ

Rakennus on liitetty kaukolämpöön ja siinä on vesikeskuslämmitys. Yleisötiloissa ikkunaseinille sijoitetut vesikiertoiset konvektoriradiaattorit on verhottu leveiden ikkunapenkkin taakse. Ratkaisu on sukua C- ja D-virastosiipien puhallinkonvektoreita verhonneille ikkunapenkeille. Keskuspaviljongissa 60 cm:tä syvät ikkunapenkit lattiaan asti ulottuvien ikkunapintojen edessä lienee suunniteltu enemmän turvallisuuden kuin talotekniikan ratkaisuksi. Ikkunapenkit seisovat omilla teräsjaloillaan ja ilmankierto on varmistettu penkkipintaan upotetuilla säleiköillä radiaattorien yläpuolella. Paviljongissa ei ole puhallinkonvektoreita vaan ilmanvaihto on ratkaistu itsenäisenä, lämmityksestä erillisenä järjestelmänä. Kellari- ja aputiloissa on lisäksi vesikiertoisia levyradiaattoreita.

← Talotekniikan vyöhykkeessä on nousukuilut julkisivun pilariinlinjojen BC ja DE takana. Kuva pihatason sisäänvedetystä porttikista, jossa putket ovat ulkotilassa pilarien takana. Pilarin elementtikuuriverhous ulottuu myös pilarin taustaan. amoy 2017.

↓ ↘ Teollisuuskeskuksessa (Eteläranta 10; Revell, Sipari, Eerikäinen ja Petäjä, 1952) talotekniikka sulautettiin muihin järjestelmiin. Huomaa viemäriputki ulkotilassa katutason kaksoispilarien suojassa. Julkisivukorjaus syksyllä 2016 (amoy) ja vuonna 1952 (HKM, Heikki Havas).

↑ Keittiössä vesikiertoinen konvektoriradiaattori on ikkunan edessä vapaasti ilman ikkunapenkkiä. amoy 2017.
 ← Alkuperäisiä sähkö- ja muita varusteita ohjataan kabinetti-tiloissa sähköpieliin asennetuista ohjaustauluista käsin.
 → Elokuvateatterin porrasvalojen alkuperäisen muovisen, harmaan asennuslistan järjestelmään kuuluu erillisiä jiiiriin muotoiltuja liitos- ja kulmapaloja.

← Ensimmäisen kerroksen kokoustilan nurkassa kulkee viemärinousu.

SÄHKÖKALUSTEET JA VALAISIMET

Paviljongin sähköasennukset on tehty pääosin pinta-asennuksina.² Rakennuksessa on käytetty runsaasti muovisia sähkökouruja ja -listoja sekä pysty- että vaakasäilytysasennuksissa.

Alakatto on palvellut myös sähkö- ja valaisinasennuksia ja sen peltikaistoihin on alun perin upotettu niin loisteputkia kuin pistemäisiä kohdevalaisimiakin.

Myöhemmin uusittuja kookkaita upotettavia alasvalovalaisimia on upotettu myös alakaton viilupintaisiin lastulevyosiin.

2 1960-luvulla pyrittiin kehittämään sähköasennuksia rakenteista riippumattomiksi ja lista-asennus yleisty nopeasti. Mäkiö ym. 1994 s.235.

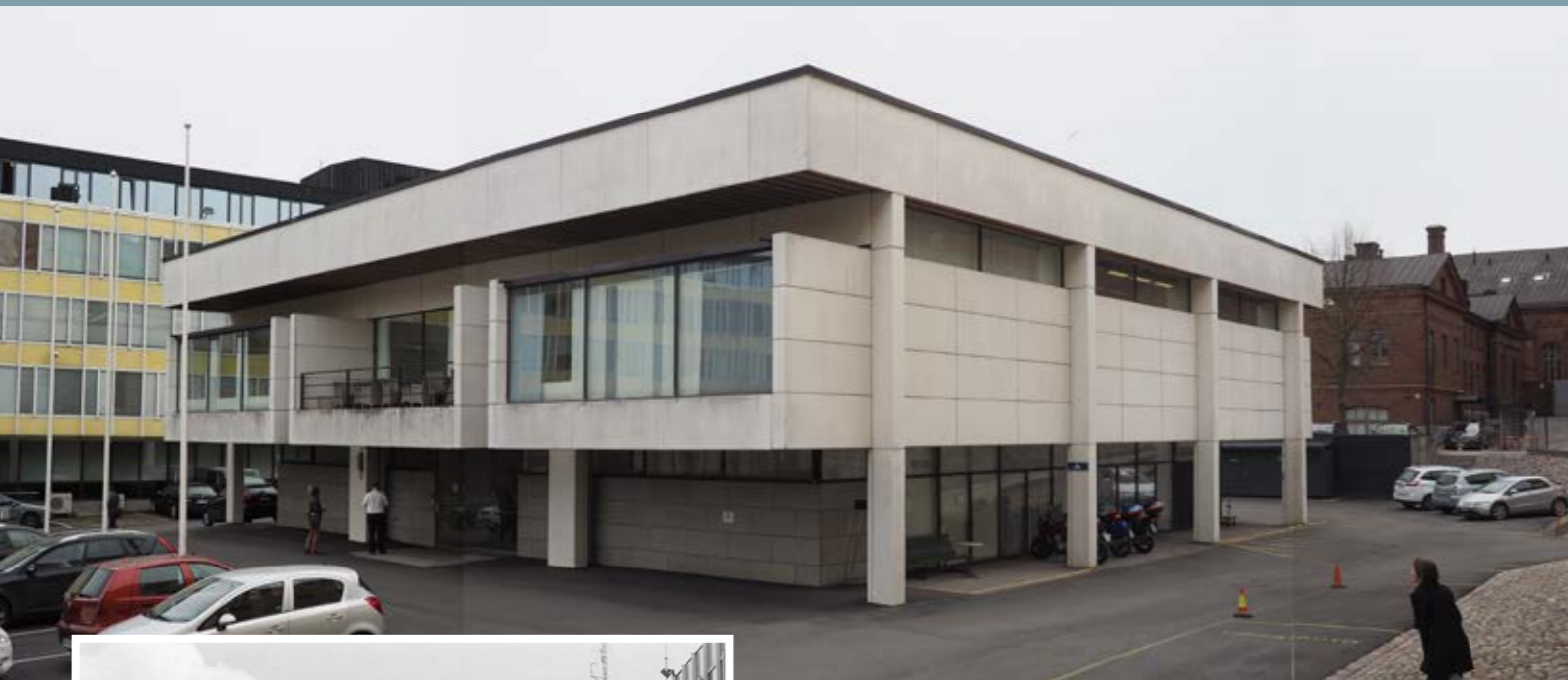
↓ Metallirunkoinen ikkunapenkki on viilutettua lastulevyä. Se kätkee konvektoriradiaattorit yleisötiloissa. amoy 2017.

↓ Alakatto on uusittu lähes kauttaaltaan ja nykyiset valaisimet on upotettu viilutettuihin lastulevyihin, kun alkuperäiset valaisimet taas oli upotettu peltikaistoihin. Kattokoteloita on laajennettu mm. ruokalassa ja k1-aulassa (kuvassa). amoy 2017.

↓ Neuvottelutiloissa sähköpielien viereissä sähkökourut. Kaapelit on johdettu lasiseinän alaosaan vaakakouruun sekä lasiseinän poikki alaslasketun katon suojiin. amoy 2017.

2.4 MUODONANTO JA MATERIAALIT

↑↑ Paviljonki. amoy 2017

↑ Keskuspaviljonki ja virastosiivet kuvattuna D-virastorakennuksen pihatasolta vuonna 1973. MV, kuva Elias Härö.

↑ Pelkistetty mallinnus keskuspaviljonkirakennuksesta. Punaisen sävyt = betonikuorielementit, keltainen = graniitti, siinen = lasipinnat.

RAKENNUKSEN ULKOHAHMO JA JULKISIVUARKKITEHTUURI

Keskuspaviljongin maanpäällinen osa on ulkohahmoltaan selkeän johdonmukainen. Seuraavassa käsitellään rakennuksen muotokieltä, julkisivujen sommittelua sekä käytettyjä julkisivumateriaaleja.

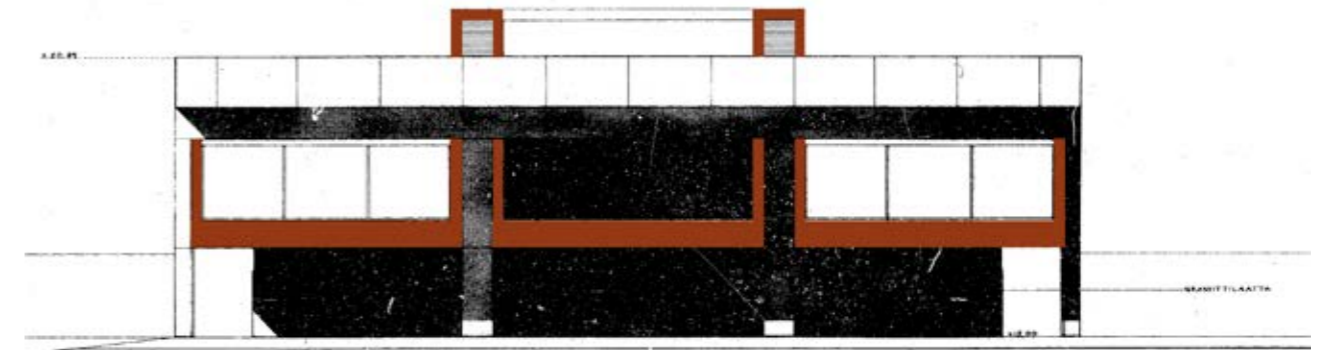
Rakennuksen ulkohahmo

Kaartin Keskuspaviljongin ulkohahmo muodostuu tektonisesti selkeistä erillisistä kolmiulotteisista kappaleista ja niiden välisistä lasipinnoista. Paviljongin rakennesuunnittelun lisäksi arkkitehtonisen formalismin vaikutus ulottuu myös ilmanvaihdon ratkaisuihin. Esim. ilmanvaihdon poisto tapahtuu symmetrisesti kattolyhdyn neljässä kulmassa sijaitsevien syvennyksien kautta.

Rakennuspalikat

Kaartin paviljonkirakennus on ikään kuin kolmiulotteinen papelili, jonka ulkoisen hahmon voidaan katsoa koostuvan viiden tyypisistä osista:

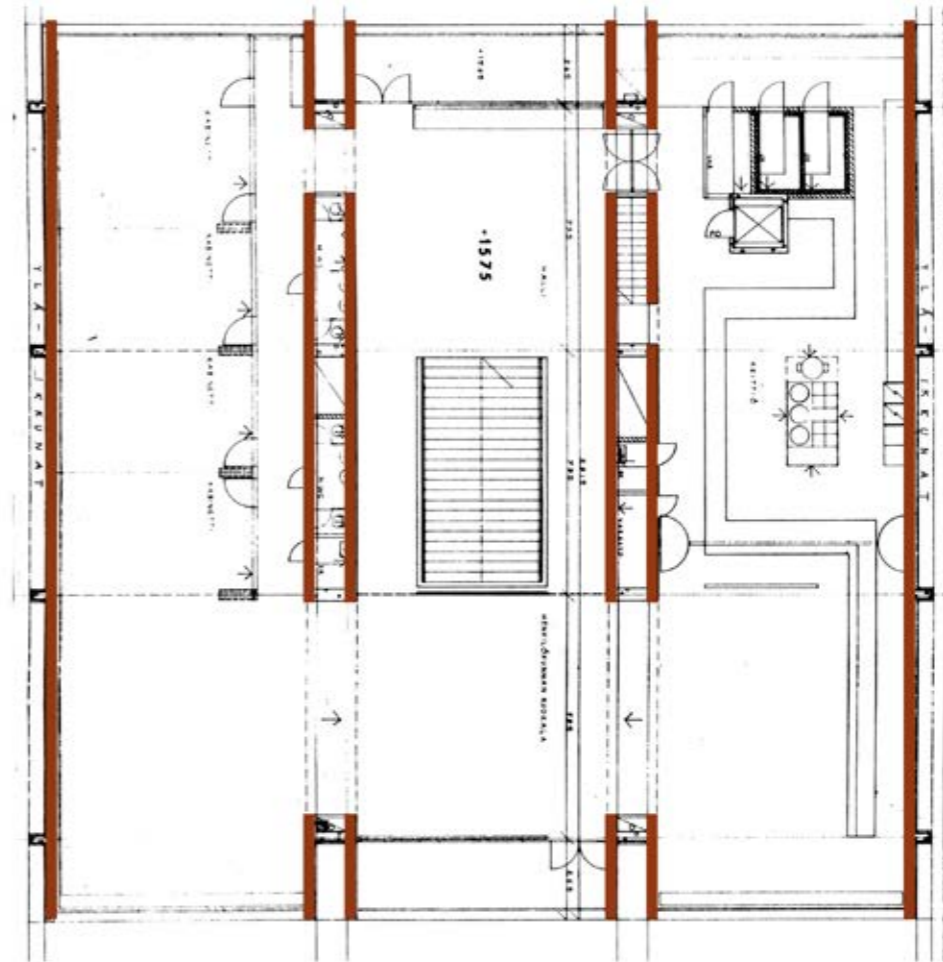
- Maantasokerroksen graniittiseinät, jotka harmaina ja sisäänvedettyinä eivät kannattele ylempiä kerroksia. Seinien lasirakenteiset yläosat korostavat vaikutelmaa.
- Varsinaisen kantavan elementin muodostavat neljä maantasosta nousevaa, kahden kerroksen korkuista pilari-palkkikihettä.

↑ Julkisivu pohjoiseen, työpiirustus 9.5.1968. RakVA

Toisen kerroksen "kourujen" ja kattolyhdyn iv-syvennyksien yhteispeli. (kuvan muokkaus amoy 2017)

↓ Pohjapiirros, 2. kerros, pääpiirustus 14.9.1962. "Kourujen" seinälinjat sisätiloissa. (kuvan muokkaus amoy 2017)

hää. Pilarit ovat maantasokerroksessa vapaasti seisovia ja ne nousevat maasta ilman sokkeliä.

- Pilari-palkkikihäihin on "ripustettu" toisen kerroksen U-malliset kourut (3 kpl), jotka työntyvät parvekkeina ja erkkinä ulos muusta seinäpinnasta. Kourujen seinämiä on sisätiloissa osin avattu tila- ja kulkuyhteyksien vuoksi, mutta ne muodostavat silti kaksi selkeää muurilinjaa, jotka kätevästi sisäänsä kantavat pilarit, aputilat ja tekniikkakuilut.

- Pilari-palkkikihät kantavat päällään korkea räystästä, joka antaa vaikutelman monoliittisesta laatasta. Räystäään alapinta ja sisäpuolinen alakatto ovat samassa tasossa.

- Räystäään ja vesikaton yläpuolelle nousee porrashuoneen yläpuolinen katolyhty. Kattolyhty muodostaa visuaalisen vastaparin 2. kerroksen U-mallisille kourumuodoille. Toisen kerroksen kourujen ylöspäin kääntyvät seinäkkeet saavat päätteensä kattolyhdyn kulmien pienissä iv-vyvennyksissä.

↑ Keskuspaviljonki vuonna 1969. SM

Julkisivujen suuntautuminen

Keskuspaviljonki sijaitsee korttelin keskellä ja suuntautuu kaidalta julkisivuiltaan kohti pihatilaa ja muita rakennuksia. Rakennuksen julkisivut ovat symmetriset pohjois-etelä- ja itä-länsisuuntaisten akselien mukaan. Rakennuksen eteläjulkisivun ensimmäinen kerros jää kuitenkin maastonmuodoista ja pihakannesta johtuen toissijaiseksi. Pohjoisjulkisivu taas avautuu paraatipihalle ja näyttäyty rakennuksen pääjulkisivuna.

Itä- ja länsijulkisivut avautuvat maantasossa ulkotilaan laajoja lasipinnoin, joskin näkymät jäävät pitkälti pysäköityjen autojen peittoon. Toisessa kerroksessa itä- ja länsijulkisivut ovat umpinaiset pilarivälien yläikkunoita lukuunottamatta. Julkisivujen umpinaisuus ei selity tilojen käytöllä, sillä vaikka länsisivulla on keittiötiloja, joissa eheät seinäpinnat palvelevat käyttöä, on itäisivulla kabinetteja, joissa laajempikin avautuminen olisi ollut mahdollista.

Aukotus

Siinä, missä C- ja D-rakennusten suhdemaailma on perustettu C. L. Engelin suunnittelema vanhasta upseerikasarmista poimittujen aineiden varaan, noudattaa keskuspaviljongin aukotus omaa logiikkaansa. Rakennusten erilainen käyttö vaikuttaa luonnollisesti myös ikkunajakoon. Keskuspaviljongin aukotus perustuu pääosin umpiseiniin väliin jääviin yhtenäisiin lasipintoihin perinteisen ikkuna-aukotuksen sijaan. Ikkunakoko ja -muoto vaihtelevat ja puitejako on suun-

niteltu suhteessa julkisivun betonielementtien saumoihin. Jälistakerroksessa puolestaan toistuu sama ikkunajako ja -tyyppi kuin C-rakennuksessakin, joskin lattiaan asti ulottuvien lasituksien profiilit poikkeavat hiukan aiemmista.

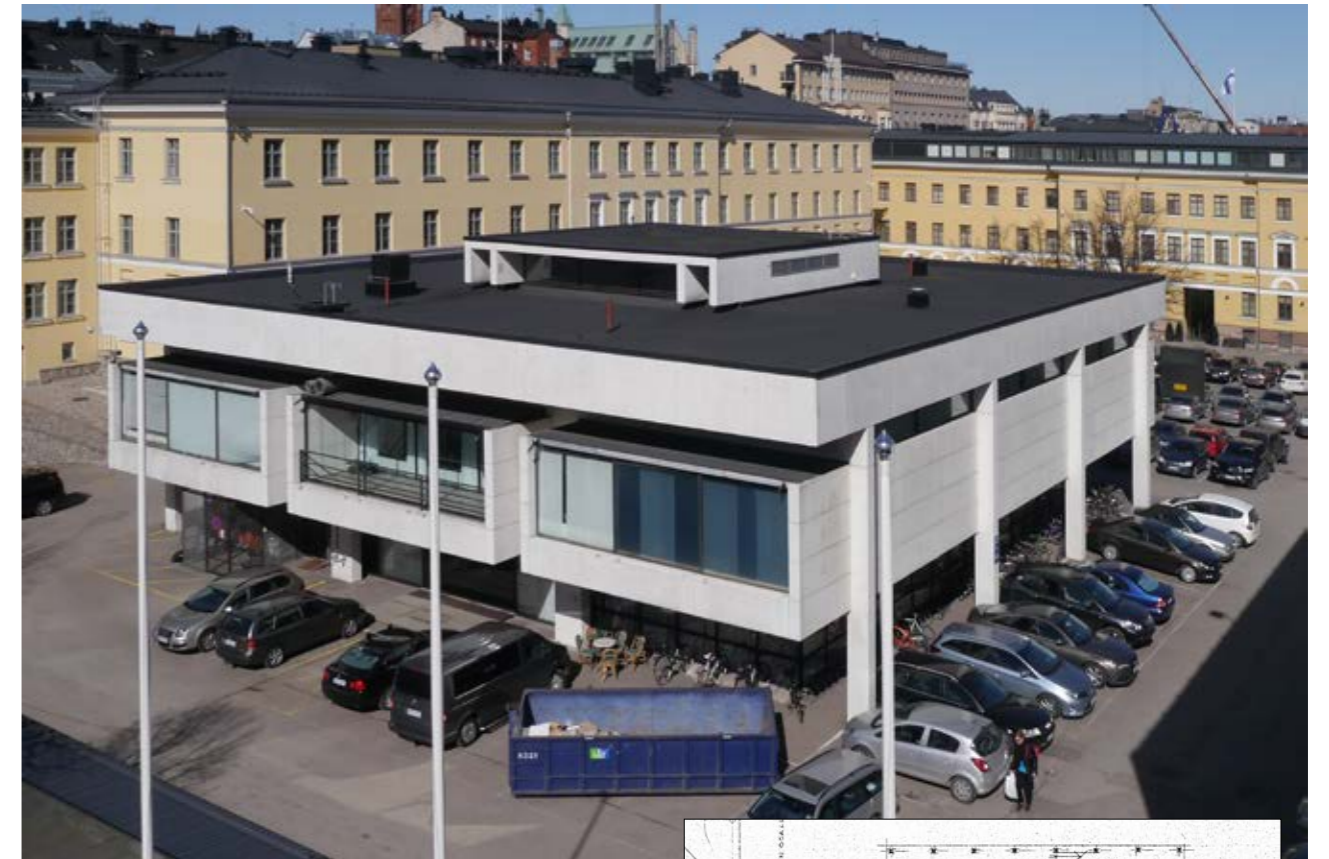
Julkisivumuutokset

Keskuspaviljongin ulkoarkkitehtuuri on säilynyt miltei muuttumattomana. Ainoat suuremmat muutokset ovat eteläjulkisivun keskispuolelle kattaminen ja parvekelasitusten asentaminen sekä maantasossa samalle julkisivulle lisätty verkkorakenteinen varastokoppi.

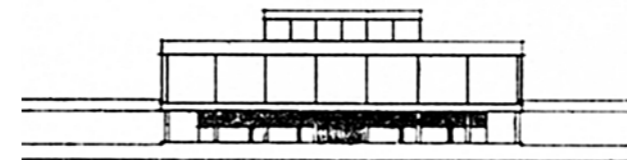
Räystäälle on lisätty mustaksi maalatut pellitykset. Alkuperäisen rakennesuunnitelman mukaan räystäät olisivat ilmeisesti olleet pyöristetyt ja täysin suojaamattomat. Myös valokuvassa vuodelta 1973 räystäät vaikuttavat pellittämättömältä.¹ Ratkaisu lienee osoittautunut kestävämmäksi, koska räystäiden elementit on suojattu ensin valkeiksi maalatuilla siroilla räystäspelleillä ja myöhemmin nykyisillä mustilla räystäspellityksillä, joilla on korkeutta noin 150mm.

Julkisivujen betonikuorielementtejä on luonnollisesti saumattu uudestaan. Saumauksia on ilmeisesti uusittu vaihteiden koskapa uutta ja edelleen kimmoisaa saumamassaa esiintyy rakennuksessa parissakin eri värisävyyssä.

¹ Rakennepiirustus 1.7.1963 Kaartin kasarmin keskuspaviljonjin porrashuoneen (2. krs) yläosa 1:50, 1:25, 1:10. Kattolyhdyn räystäsdetaljipiirustuksessa julkisivuelementin yläreuna on pyöristetty muotoon, ilman pellityksiä. Museoviraston kuvakokoelmassa on Elias Härön valokuva vuodelta 1973.

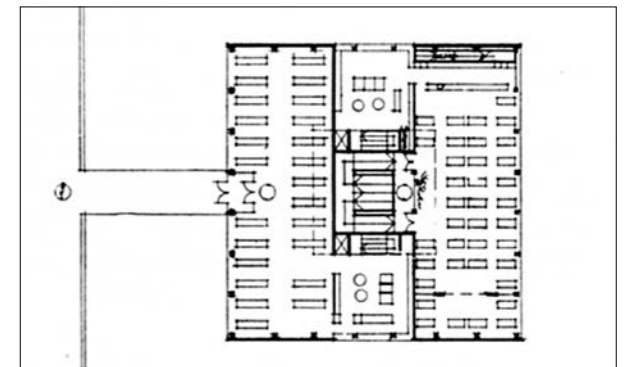
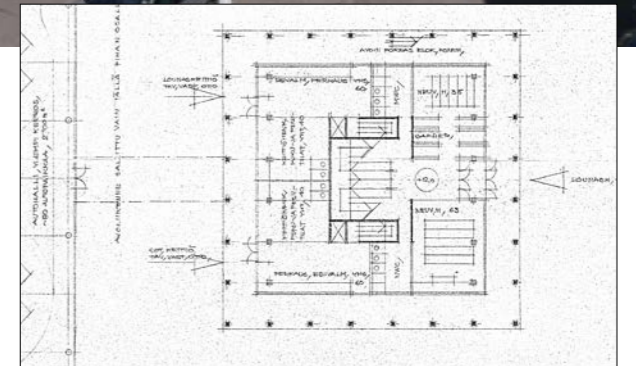
↑ Keskuspaviljonki vuonna 2017. Huomaa musta räystäspellitys. amoy 2017

↑ Keskuspaviljongin julkisivu kilpailuvaiheessa vuonna 1958. Arkkitehtoninen idea oli kilpailuehdotusvaiheessa yksinkertaisempi, tektoninen palikkakaleikki on syntynyt myöhemmissä suunnitteluvaiheissa. Arkkitehti-lehti 1-2/1958 s.4

ULKOHAHMON MUUTOS KILPAILUVAIHEESTA TOTEUTUKSEEN

Vuonna 1958 laaditussa kilpailuehdotuksessa paviljonkirakennuksen ensimmäinen kerros vaikuttaa julkisivuiltaan avonaiselta. Toisessa kerroksessa itä- ja länsijulkisivut ovat nykyiseen tapaan suljetummat, mutta etelä- ja pohjoisjulkisivuilla pilaririvistön edessä on lasinen julkisivu. Vuoden 1962 suunnitelmissa 1. kerroksessa lasiseinän takana oli länsipuolella sotilaskeittiö ja itäpuolella sotilasruokala, eikä eteläpäädyssä ollut kulkua. 2. kerroksessa yläikkunalla varustetun umpiseinän takana länsipuolella keittiö ja itäpuolella kerhotilat (kabinetit), pohjoispuolella lasiseinäinen lounasravintola.

↑ Keskuspaviljongin pohjapiirrokset kilpailuvaiheessa vuonna 1958. (1. kerros APHRAKL, 2. kerros Arkkitehti-lehti 1-2/1958 s.5)

Paviljonkirakennuksen rakenne oli kilpailuvaiheessa toteutunuttakin symmetrisempi. Sisäänvedettyä ensimmäistä kerrosta kiersi joka puolelta siro pilarikehä. Toinen kerros oli kuitenkin jo kilpailuvaiheessa etelä- ja pohjoisjulkisivuiltaan avoimempi kuin itä-länsisuunnassa. Piirustuksissa näkyy myös pitkään suunnitelmissa säilynyt siirtyäyte ylemmälle eteläpihalle, joka toteutusvaiheessa jäi kuitenkin toteutumatta.

JULKISIVUMATERIAALIT

Keskuspaviljongin tärkeimmät julkisivumateriaalit – valkobetoniiset kuorielementit, graniitti ja lasi – ovat tuttuja 1960-luvun alun C- ja D-virastorakennuksista. Virastorakennuksia leimaavaa keltaista julkisivulasia ei keskuspaviljongissa ole kuitenkaan käytetty, ja paviljongin ulkoarkkitehtuurissa kaikilla neljällä julkisivulla käytetyt valkobetonielementit saavat suuremman roolin.

Betoniset kuorielementit

Virastorakennuksien päädyistä tuttu valkobetoni kuorielementti on keskuspaviljongin pääasiallinen julkisivumateriaali. Jo C-rakennuksessa kulmien muotoon valettuja reunaelementtejä on sovellettu paviljongirakennuksessa vielä kunnianhimoisemmin erilaisiksi erikylkiseksi U-kappaleiksi.¹ Elementtien reunat ja kulmat on pyörästetty eikä ulkokulmiin ole sijoitettu saumoja. Kuorielementtien takana on lastuvillaeriste ja paikallavalettu betoni.

Graniitti

Jalustakerroksessa on käytetty graniittilaattoja puolen kiven juoksuladonnalla. Sama julkisivumateriaali toistuu C- ja D-rakennusten jalustassa sekä pihan terassoinnissa, joka liittyy keskuspaviljongiin kuuluvaan säleikköseinään.

1 Ks. elementtikaavio kohdassa 2.2 Rakenne.

- ↑↑↑ Keskuspaviljongin julkisivun valkobetoniiset kuorielementit on sommiteltu täsmällisesti pilareihin ja ikkunajakoon nähden.
- ↑↑ Kuorielementtien reunat ja kulmat on pyörästetty huolellisesti. Elementit on myös muotoiltu siten, ettei rakennuksen ulkonurkkiin missään osu saumoja.
- ↗ Kuorielementit on teetetty tarkoin mittojen mukaan siten, ettei syvennyksiin ja muihin julkisivun poikkeamiin muodostu julkisivumateriaalin epäjatkuvuuskohdita.
- ↑ Sisäänvedetyn jalustakerroksen julkisivumateriaali on graniittilaatta.
- Sama graniitti toistuu pihan terassoinnissa (vas.) sekä C- ja D-rakennusten jalustakerroksissa (oik.)

Kuvat amoy 2017

Abachi-lauta

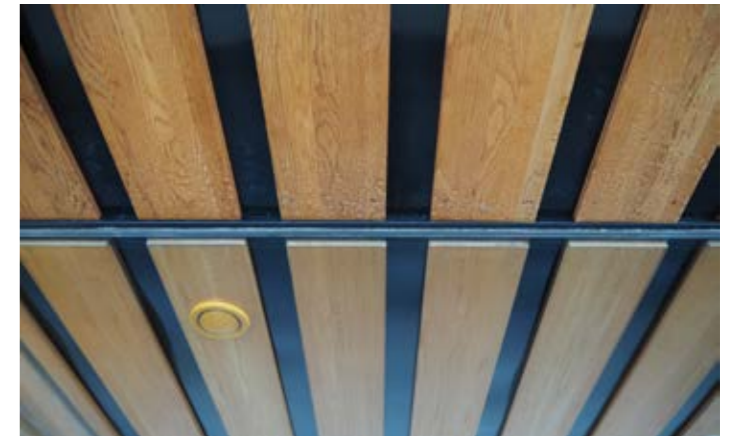
Räystäään ja toisen kerroksen ulostyöntyvän osan alapinnat ovat abachi-lautaa², joka on toteutettu liimapuuna. Puupinta jatkuu sisätilassa lasin toisella puolella, jossa alakattomateriaalina on neljältä sivultaan abachi-viilutettu lastulevy mitoitettuna lautojen tapaan.

Ikkunat ja ulko-ovet

Keskuspaviljongissa on käytetty samankaltaista ikkunatyyppiä kuin C- ja D-rakennuksissakin. Ikkunoissa on puukarmiin istutettu lämpölasielementti, ulkopuolella on ruuvi kiinnitetyt alumiinilistat. Ikkunan ala- ja yläpuitteet on asennettu upotetuina lattian ja alakaton pintamateriaaleihin.

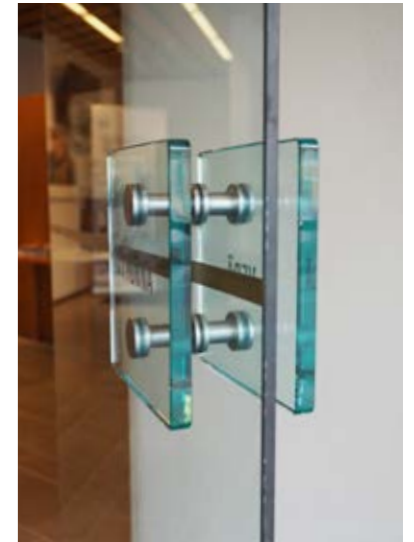
Ulko-ovet on detaljoitu huolellisesti. Kolme rinnakkaista lasiovea on toteutettu mahdollisimman pienieleisesti: teräspöfiilit kulkevat vain oven ala- ja yläreunassa ja lukitus on piilotettu profiiliin. Ovihevyn muodostaa paksu yhtenäinen lasilevy. Ovet on saranoitu ylä- ja alapuolelta siten, että ne heilahtavat auki jättämättä oviaukkon välikarmeja. Vetiminä toimivat paksusta lasilevystä muotoillut pyörästetyt neliönmuotoiset levyt. Turvallisuuden vuoksi on oviin jouduttu lisäämään huomioteippauksia.

2 Työpiirustusleikkaukset, päivätty 15.9.2017. HRVA

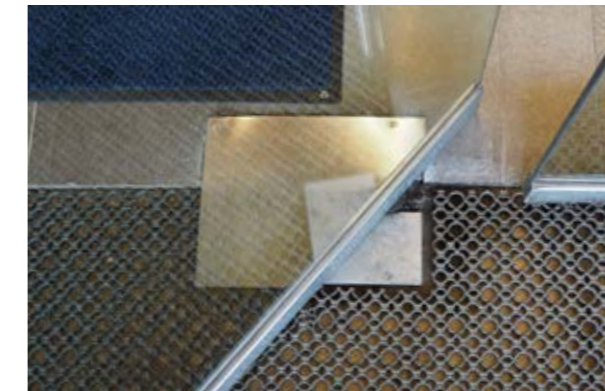
- ↑↑ Ulkokeiden alapinnoissa on ulkona käytetty abachi-liimapuuta.
- ↑ Laudoitus jatkuu ikkunan sisäpuolella abachi-viilutettuna lastulevynä. Ikkunan yläkarmi on upotettu alakattoon.
- ← Ikkunoiden puukarmien päällä on ruuvatut alumiinilistat. C-rakennukseen verrattuna keskuspaviljongissa ystypuitteet ovat ulompana vaakapuitteiden päällä.

Kuvat amoy 2017

- Ulko-ovet ovat paksua lasilevyä. Vetimet ovat niin ikään lasiset ja yksiaineiset.
- ↓ Ulko-ovet on saranoitu ala- ja yläpuolelta siten, ettei oviaukoissa ole välikarmeja.
- ↘ Ulko-ovien lukitus on piilotettu lasisen ovilehden ylä- ja alareunassa kulkevaan teräkseen.

Kuvat amoy 2017

2.5 TILARATKAISU JA KÄYTTÖ

Tässä luvussa käydään lyhyesti läpi keskuspaviljonkin tilaratkaisu ja esitellään arkkitehdin alkuperäisten työpiirustusten mukainen tilajako kaavioiden avulla. Tämän jälkeen käydään läpi keskeiset sisätilat, sisätilojen pintamateriaalit sekä merkittävimmät muutokset.

TILAJAON PERIAATTEET

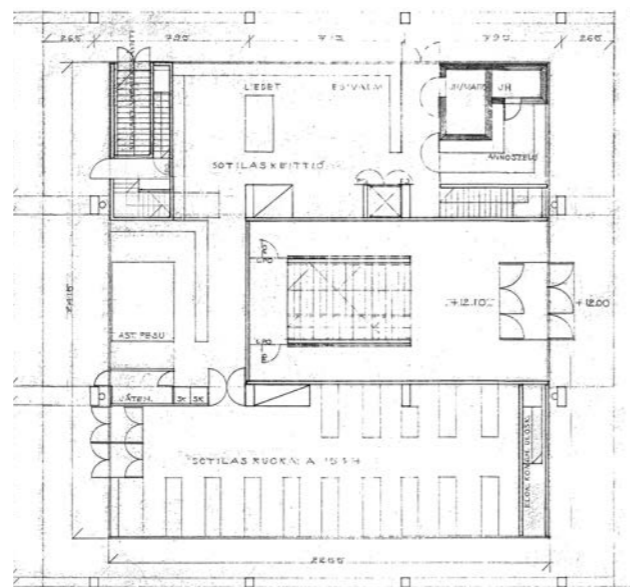
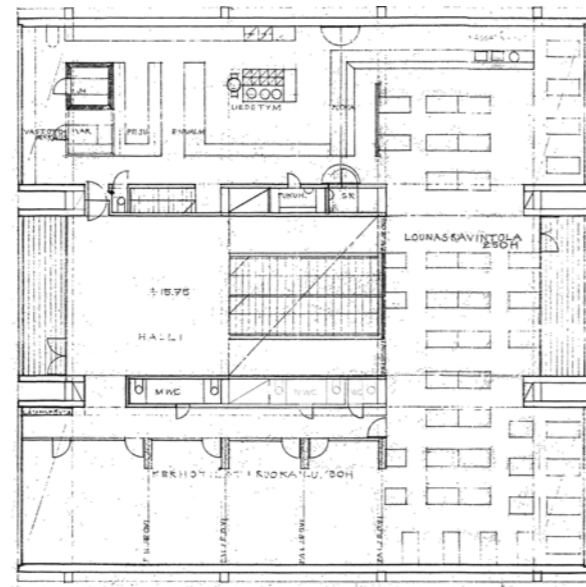
Toimintojen sijoittuminen

Keskuspaviljonkirakennuksessa on kaksi maanpäällistä kerrosta ja kaksi kellarikerrosta. Huomattava osa keskuspaviljongin pinta-alasta on liikennetilaa. Rakennuksen keskellä sijaitsevan monumentaalisen portaan ympäristössä on kaikissa kerroksissa suuret aulatilat. Lisäksi 1K-2. kerroksissa tekniikkavyöhyke rajaa keskusaulasta sivukäytävät, joista on käynti itä- tai länsijulkisivulla sijaitseviin pienempiin tiloihin.

Keskuspaviljongin tilaratkaisu perustuu modulilinjoihin A-F muodostamaan kolmijakoiseen tilajakoon. Tekniikkavyöhykkeiden keskelle jäävä alue on eri kerroksissa pääosin liikennetilaa. Tekniikkavyöhykkeiden ja itä- ja länsijulkisivujen väliin jäävät rakennuksen varsinaiset toiminnalliset tilat. Ensimmäisessä kerroksessa on naulakotilan lisäksi kolme erikokoista kokoustilaa, joista suurin on jaettavissa kahteen siirtoseinän avulla. Toisessa kerroksessa sijaitsevat keittiö, ruokala sekä kabinettitilat. 1K-kerroksessa on elokuvateatteri sekä keittiön huolto- ja aputiloja. Lisäksi 1K ja 2K -kerroksissa on runsaasti teknisiä tiloja.

Tilajaon kehittyminen luonnoksista toteutukseen

Vielä varhaisemmassa luonnosvaiheessa vuonna 1962 keskuspaviljongissa oli erilliset ruokala- ja keittiötilat sotilaille ja virkamiehille. Sotilaiden ruokala sijaitsi ensimmäisessä kerroksessa paviljongin itäpuolella ja sen keittiötilat samassa kerroksessa länsipuolella. Virkamiesten ruokala ja keittiö sijaitsivat nykyisillä paikoillaan. Selvityksen tekijöillä ei ole tarkkaa tietoa, missä vaiheessa keskuspaviljongin tilaohjelma muuttui, mutta vuonna 1966 päivytyissä toteutussuunnitelmissa erillinen sotilaiden ruokala on poistunut suunnitelmista ja sen sijaan on tehty kokoustiloja ja kasvatettu keittiön aputiloja. Lopputuloksena keskuspaviljongista tuli henkilökunnan ja esikunnan ravintola- ja kokousrakennus, jona se on säilynyt tähän päivään saakka.

↑ Arkkitehtitoimisto Heikki Castrénin luonnosvaiheen pohjapiirustukset Kaartin korttelin keskuspaviljongiksi vuodelta 1962, alla 1. kerros ja yllä 2. kerros. Tässä suunnitteluvaiheessa kulkuyhteys eteläiselle pihakannelle oli jo poistunut, mutta rakennukseen on edelleen sijoitettu erilliset keittiö- ja ruokalatilat sotilaille ja virastosiiven työntekijöille. 1. kerroksessa eteläisäänkäynti on muutettu keskeiseksi vasta myöhemmin. PHRAKL

2 KRS

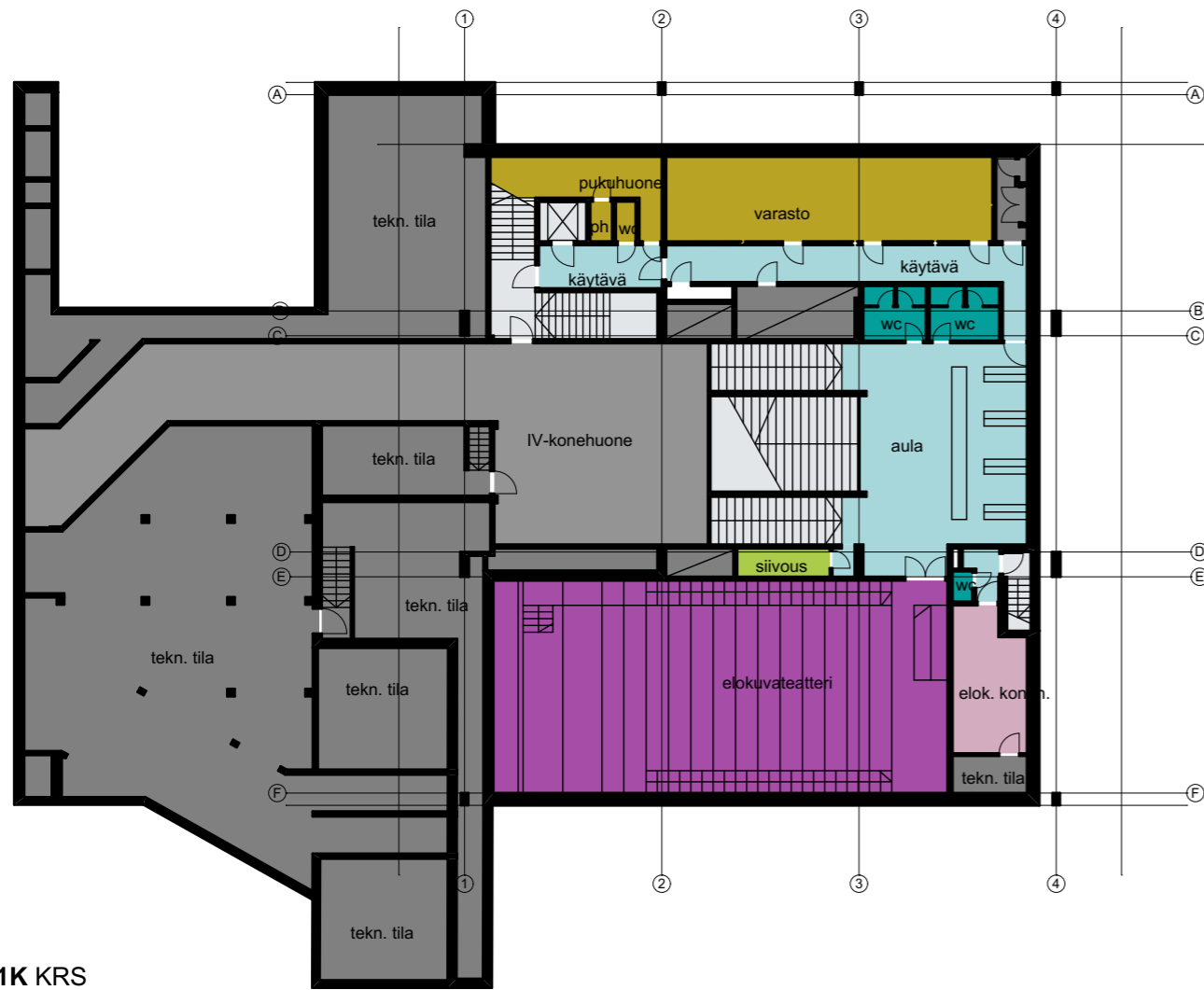
Tilajako tilaryhmittäin

Perustuu 23.4.1966 leimattuihin työpiirustuksiin, RVA.

- liikennetila
- wc-tila
- aputilat
- keittiön aputilat
- keittiö
- ruoan jakelu
- ruokasali
- kokoustila / auditorio
- elok. konehuone
- tekninen tilat

1 KRS

arkkitehdit mustonen oy 2017

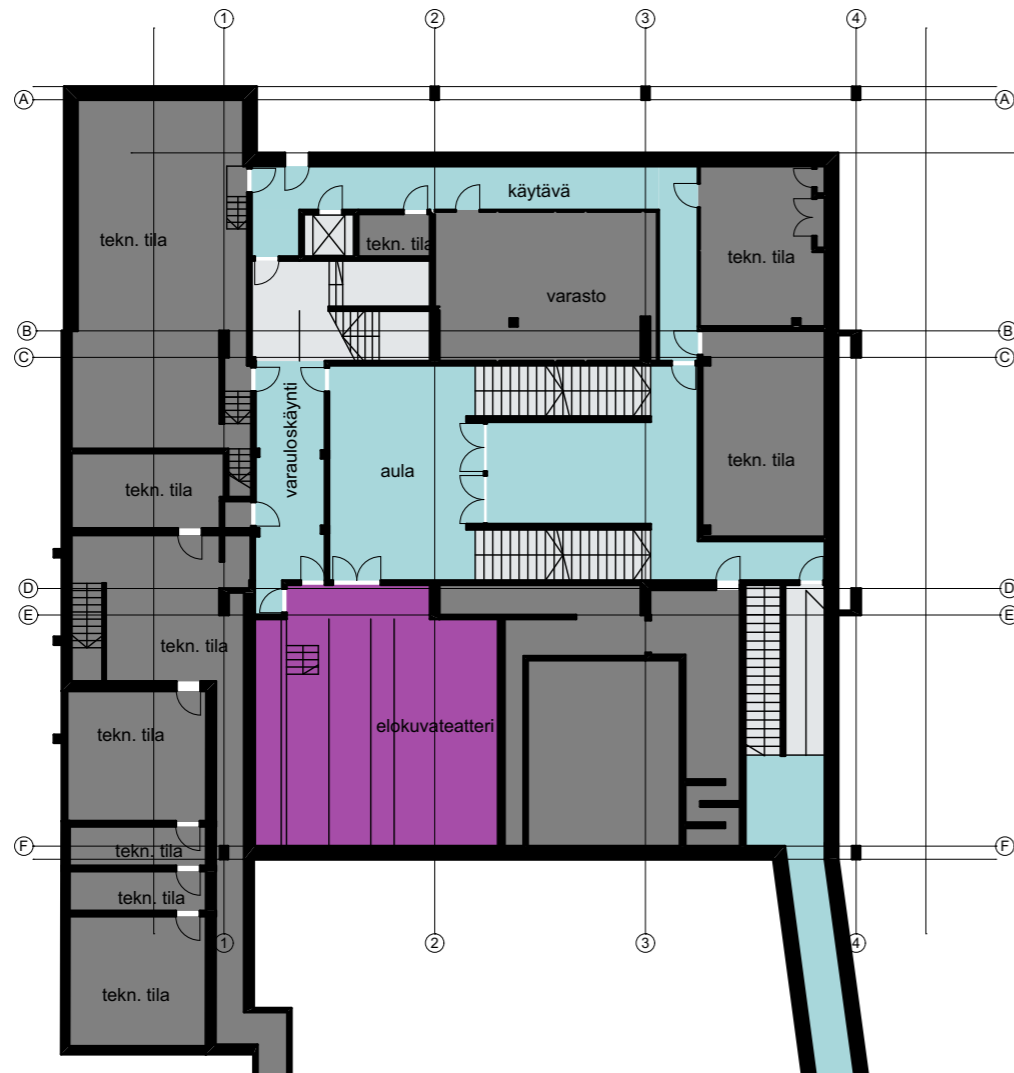
Tilajako tilaryhmittäin

Perustuu 23.4.1966 leimattuihin työpiirustuksiin, RVA.

- liikennetila
- wc-tila
- aputilat
- keittiön aputilat
- keittiö
- ruoan jakelu
- ruokasali
- kokoustila / auditorio
- elok. konehuone
- tekninen tilat

2K KRS

arkkitehdit mustonen oy 2017

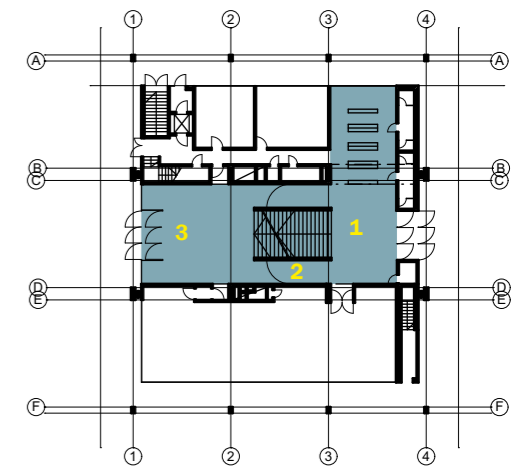

KESKEISET SISÄTILAT

Seuraavilla aukeamilla käydään läpi keskeiset sisätilat. Valokuvien sijainti on numeroitu kaavioihin aukeamittain.

Sisäänkäynti ja keskusaula eri kerroksissa

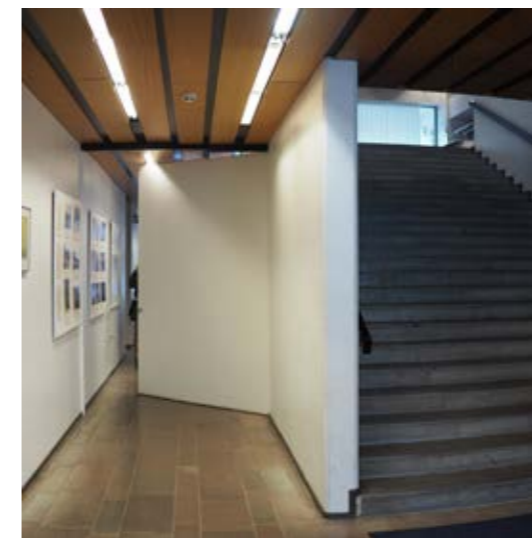
Kaartin korttelin paraatipihalta tultaessa aulassa huomion varastavat monumentaaliset portaat. Portaan molemmin puolin on leveät käytävät, jotka on suljettavissa leveillä, väliseinään huomaamattomasti naamioituvilla palo-ovilla. Ensimmäisen kerroksessa aulan yhteydessä on tilavat naulakotilat, kellarikerroksessa naulakot on poistettu, mutta elokuva-teatterin aula on yhä alkuperäisen avara. Toisessa kerroksessa keskusaula on valoisa molempiin suuntiin avautuvien parvekkeiden ja porrashuoneen yläpuolelle nousevan lyhdyn yläikkunoiden ansiosta.

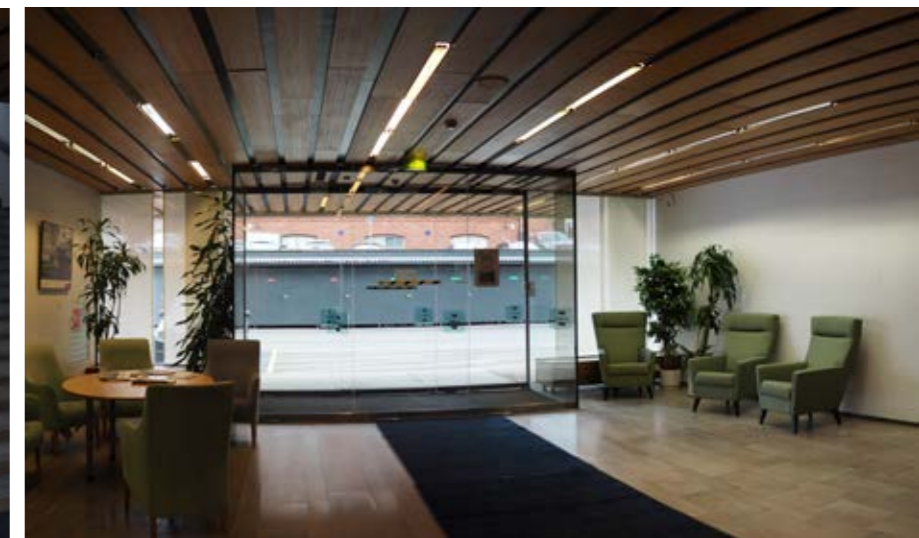
↑ **1. kerros - sisäänkäynti ja keskusaula**
Viljettikuvan tilan sijoittumisesta rakennukseen. Valokuvien kuvaama kohta numeroitu piirustukseen.

↑ Kuva 1: Monumentaalinen pääporras nousee sisäänkäynniltä kohti toisen kerroksen aulaa. Portaan oikealla puolella oleva kuvassa näkyvää vastaava käytävä on suljettu liikenteeltä. Kuvassa oikealle jää aulan yhteydessä oleva naulakotila, johon avautuvat wc-tilojen ovet. amoy 2017

↑ Kuva 2: Pääportaan molemmin puolin kulkevat käytävät ovat suljettavissa 1. kerroksessa palo-ovilla. amoy 2017

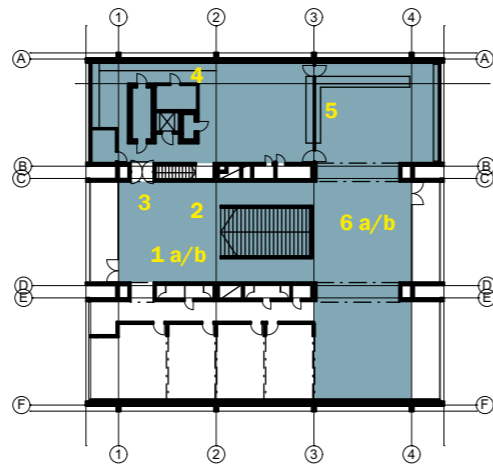

↑ Kuva 3: Näkymä kellarista nousevien pääportaiden yläpäästä kohti eteläistä sisäänkäyntiä. Lasi-ovien läpi näkyy keskusaviljonkiin liittyvä ilmanvointiritelikkö. amoy 2017

Ruokasali ja keittiö

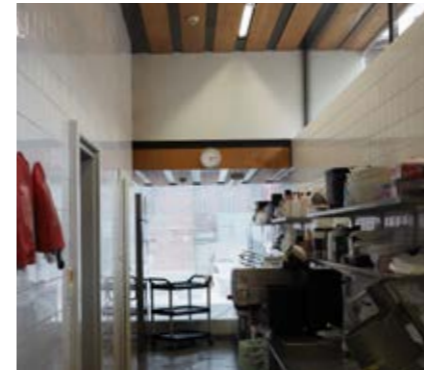
Toisessa kerroksessa sijaitseva ruokasali avautuu korttelin paraatipihalle. Ruokasali avautuu saumattomasti aulatilaa ja parvekkeet ovat vapaasti käytettävissä. Modulilinjoi seuraavat rakenteet ovat parhaiten esillä tässä avarassa sisätilassa. Ruoan jakelu sijaitsee alkuperäisellä paikallaan, joskin nykyisessä muodossaan vie nykyään salaattipöytineen enemmän tilaa. Keittiötilat saavat runsaasti luonnonvaloa yläikkunoiden ja eteläjulkisivun suurten lasipintojen kautta.

- ↓ Kuva 1 a: Valokuva toisen kerroksen aulasta vuodelta 1969. SM
- ↓↓ Kuva 1 b: Sama näkymä keväällä 2017. Porraskokoon on rakennettu siirrettävä lavarakenne ja ravintolan astioidenpalautus on muuttanut aulatilaa (oikealla). amoy 2017

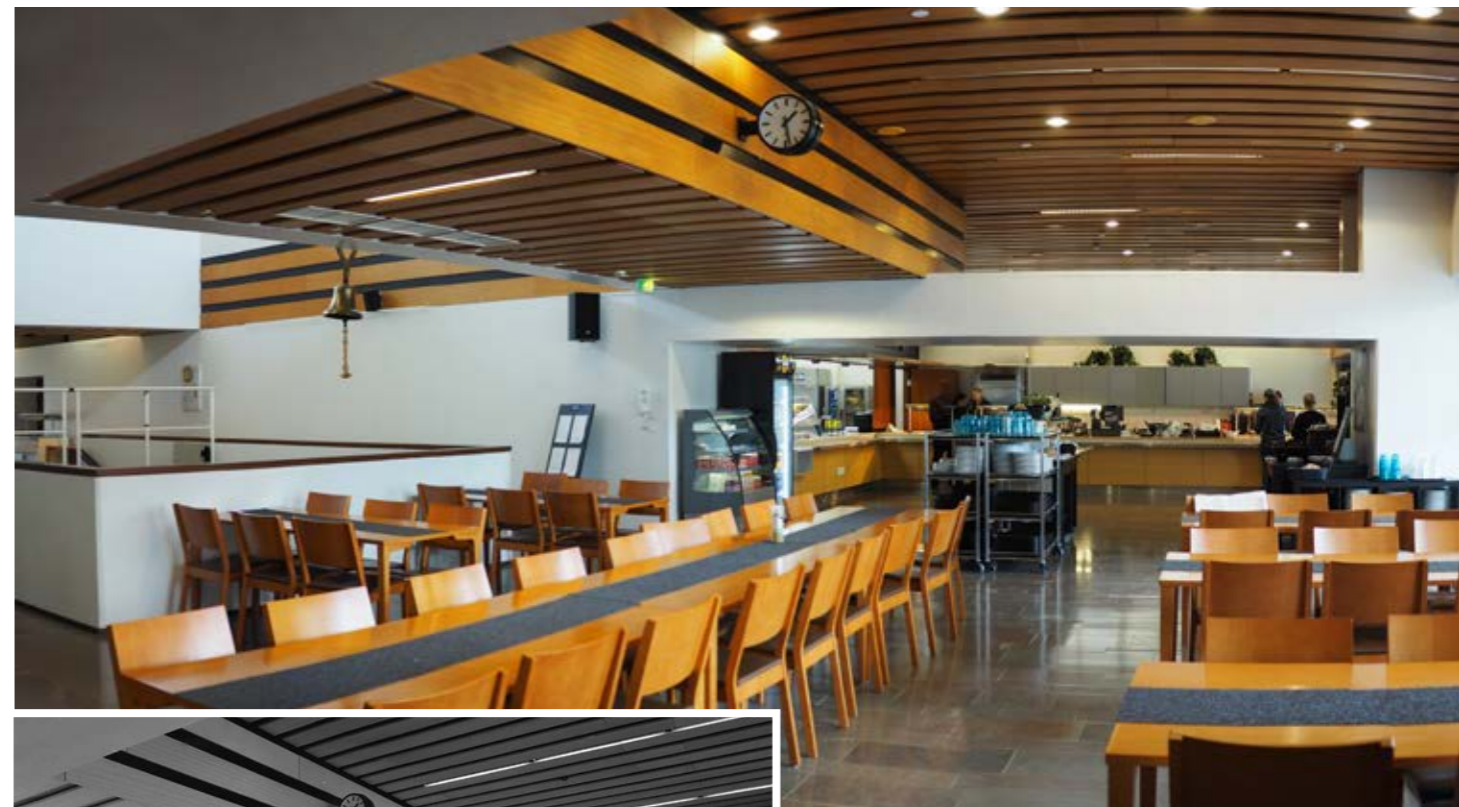

↑ **2. kerros - ruokasali ja keittiö**
Viijettikuva tilan sijoittumisesta rakennukseen. Valokuvien kuvaama kohta numeroitu piirustukseen.

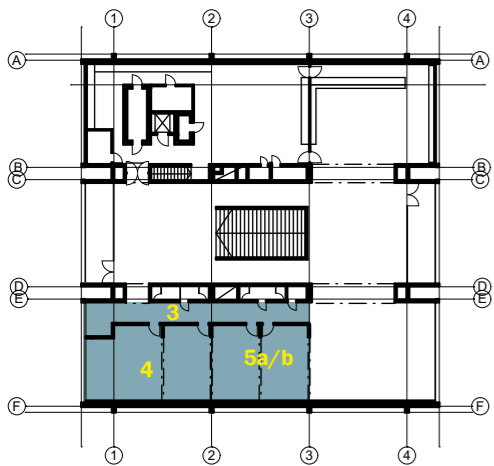
- ↓ Kuva 2: Pääportaan yläpuolella porrashuone nousee katon yläpuolelle lyhdiksi, jonka yläikkunat valaisevat toisen kerroksen aulan. amoy 2017

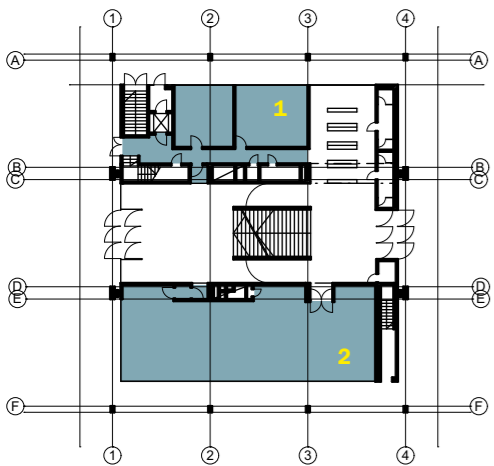
- Kuva 3: Näkymä toisen kerroksen keskusaualasta kohti keittiön sisäänkäyntiä. Modulilinjoiilla B-C ja D-C kulkevien betoniseinien yläreuna kulkee aulan läpi yhtenäisenä, tässä seinän ja alakaton välinen tila on yläikkunaa. amoy 2017
- ← Kuva 4: Näkymä keittiötilasta kohti etelää. Myös valmistustiloissa on käytetty laadukkaita pintamateriaaleja. amoy 2017
- ↓ Kuva 5: Keittiön jakelutistkin näkösuoja ja siihen liittyvät välit ovat alkuperäiset. amoy 2017

- ↑ Kuva 6 a: Näkymä ruokasalista kohti jakelutilaa. Lasisen julkisivun ansiosta ruokasali on valoisa. Tila virtaa avoimesti toisen kerroksen aulasta. Palkki- ja lasilaskumuodot ovat voimakkaasti esillä tilassa. amoy 2017
- ← Kuva 6 b: Sama näkymä vuonna 1969. Alkuperäiset Tilaratkaisu on pysynyt samana. Tilan poikki kulkevaa alaslaskua on levennetty, kalustus on vaihtunut ja alakattoon on upotettu uusia valaisimia. SM

↑ 2. kerros - sivukäytävät ja kokoustilat

↑ 1. kerros - sivukäytävät ja kokoustilat

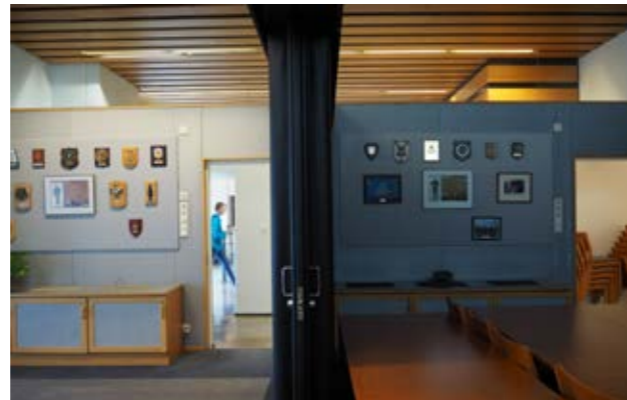
Viljettikuvaa tilan sijoittumisesta rakennukseen. Valokuvien kuvaama kohta numeroitu piirustukseen.

↑ ↑ Kuva 1: Näkymät 1. kerroksen kokoustiloista avautuvat ulos. amoy 2017

↗ Kuva 2: Samanlaisena jatkuva alakattomateriaali ja suuret lasipinnat häivyttävät ulko- ja sisätien välistä rajaa. amoy 2017

↑ Kuva 3: Sivukäytävä 2. kerroksessa, kabinetit oikealla. amoy 2017

↑ Kuva 4: 2. kerroksen kabinetit erotetaan toisistaan haitariseinillä. amoy 2017

↖ Kuva 5a: Ensimmäinen kabinetti ruokasalista katsoen. Haitariseinillä jaettavien kerhotiloja kiertävät yläikkunat sekä tilojen välillä että julkisivun ja käytävän puolella. amoy 2017

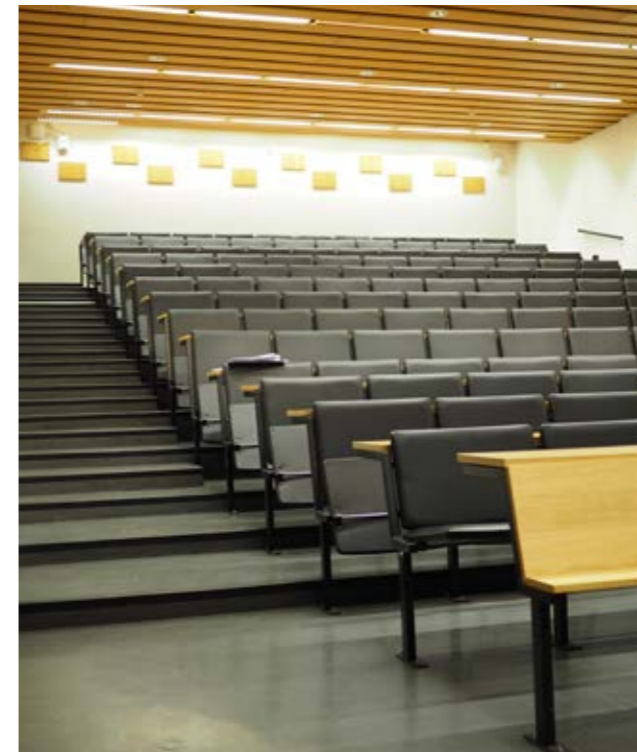
← Kuva 5b: Näkymä yhtenäiseksi avatusta kabinettitilasta vuodelta 1986. Kun kaikki väliseinät avataan, tila saa valoa myös pohjois- ja eteläjulkisivujen laajoista ikkunapinnoista. SM

← Sivukäytävät ja kokoustilat

Tekniikkavyöhykkeet erottavat eri kerroksissa eri puolilta aulaa sivukäytävät. Ensimmäisessä kerroksessa käytävän varrella ovat kokoustilat, toisessa kerroksessa kabinetit ja k1-kerroksessa keittiön varastotilat. Ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa kokoustilojen puoleisessa seinässä on käytävälle yläikkunat ja ovet sijaitsevat syvällä seinäpintaan nähden. Aputilojen puoleinen seinä jatkuu alakattoon saakka ja niihin johtavat ovet ovat seinäpinnassa. Väliovien ilme on kuitenkin yhtenevä.

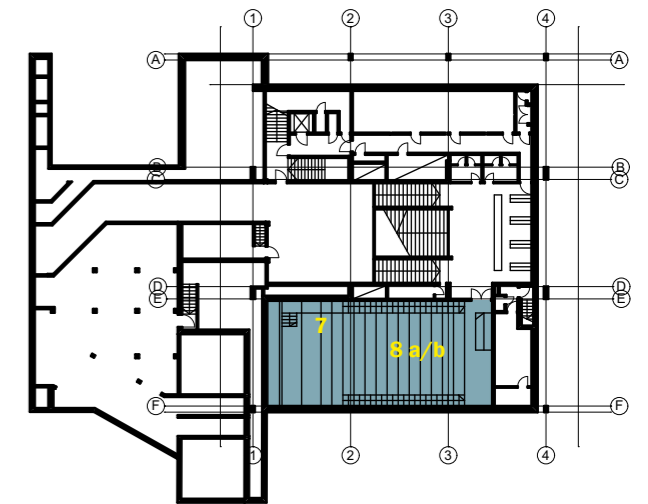
Kokoustilat ovat ensimmäisessä kerroksessa julkisivuiltaan lasisia ja avautuvat pihatilaan. Rakennuksen ympärille pysäköidyt autot ja vilkas liikennöinti varmistavat kuitenkin, että kaihtimet pysyvät useimmiten kiinni. Toisessa kerroksessa kabinetit saavat puolestaan valoa vain yläikkunoiden kautta, eteläisintä tilaa lukuun ottamatta. Haitariseinät avaamalla on kabinetit mahdollista yhdistää isoksi tilaksi, joka yhtyy ruokasaliin.

↑ Kuva 7: Näkymä auditorion etuosasta kohti takaseinää, johon konehuoneen seinään projektorin varten tehty luukut luovat rytmikkään sisustusaiheen. amoy 2017

↗ Kuva 8 a: Näkymä auditorion ovelta kohti valkokangasta vuodelta 1970. Katsomon yläpäässä on ollut paikka diaprojektorille/dokumenttikameralle. Seinän yläosassa on tumma levytys, joka on ilmeisesti säilynyt nykyisten pintojen alla. SM

→ Kuva 8 b: Sama näkymä keväällä 2017. Elokvateatterin ilme on säilynyt hyvin samanlaisena, vaikka pieniä muutoksia on tehty: katsomo täydennetty projektorikorokkeen kohdalta, seinän yläosa levytetty uudelleen ja korokkeella oleva kaluste uusittu, osin vanhaa hyödyntäen. amoy 2017

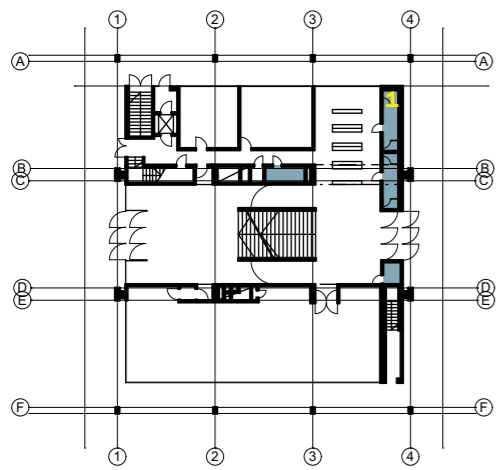

↑ 1K kerros - elokuvateatteri

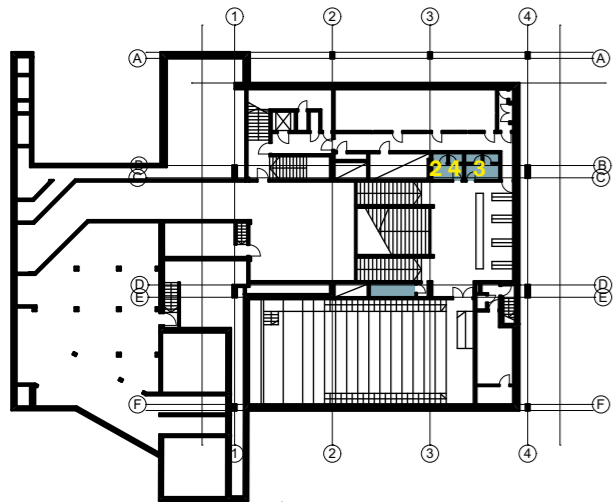
Viljettikuvaa tilan sijoittumisesta rakennukseen. Valokuvien kuvaama kohta numeroitu piirustukseen.

↑ Elokvateatteri

Maanlaisessa K1-kerroksessa sijaitsee elokuvaesityksiin soveltuva auditorio konehuoneineen. Nouseva katsomo ja siihen liittyvät penkit ovat säilyneet alkuperäisinä. Teatterin takaseinässä on rytmikkäästi sijoitetut luukut konehuoneen projektoreita varten. Elokvateatterin konehuoneeseen on palomääräysten mukaisesti käynti ulkokautta.

↑ 1K kerros - wc- ja aputilat

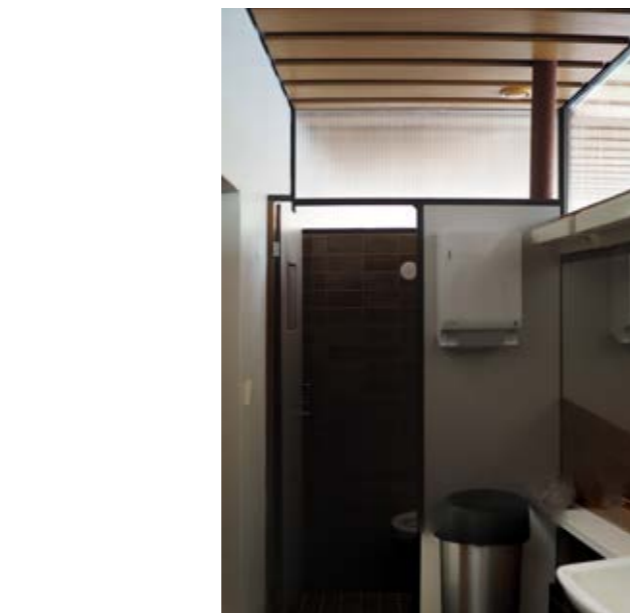

↑ 1K kerros - wc- ja aputilat

Viljettikuvaa tilan sijoittumisesta rakennukseen. Valokuvien kuvaama kohta numeroitu piirustukseen.

Wc- ja aputilat

Keskuspaviljongin wc-tilat, pienet varastot ja siivousskomerot sijaitsevat pääosin tekniikkavyöhykkeellä. Ensimmäisen kerroksen aulan yhteydessä on pohjoisjulkisivulla yläikkunoilla varustetut näyttävämmät wc-tilat. Wc-tiloissa on kautta rakennuksen käytetty yhteneviä materiaaleja: lämpimän ruskeita 10x15 cm kaakeleita tasaladonnalla sekä 10x10 tummanharmaa laattialaattoja.

- ↗ Kuva 1: Ensimmäisessä kerroksessa wc-tilat saa valoa yläikkunoiden kautta: miesten wc:ssä on hieno lasikulma.
- ↗ Kuva 2: Wc-tilojen materiaalit ovat yhteneväiset kaikissa kerroksissa. Kuva 1K kerroksesta elokuvateatterin aulassa sijaitsevasta naisten wc-stä.
- ↑ Kuva 3: Märkätilojen lattioissa oleva tummanharmaa laatta on luultavasti uudempaa perua, koska märkätiloissa lattiapintaa on korotettu alkuperäisestä.
- ← Kuva 4: Näkymä 1K kerroksen miesten wc-stä. Kuva amoy 2017

SISÄTILOJEN MATERIAALIT

Keskuspaviljongin sisätilojen materiaalipaletti on hillitty: valkeaksi maalatut seinäpinnat, kivilattia ja lämpöä tuovat puupinnat. Materiaalivalinnoilla on osin luotu vaikutelmaa ulkotilan ja sisätilan liittymisestä saumattomasti toisiinsa.

Räystäiden alapinnassa oleva abachi-laudoitus toistuu sisätiloissa: alakattomateriaalina on lähes kaikissa keskeisissä tiloissa abachi-viilutettu lastulevy¹, jonka levyjako on täsmätty ulkotilan laudoituksen jakoon. Toisessa kerroksessa samaa levytystä on käytetty myös seinän yläosassa. Lautojen välissä on mustat alumiinilevyt.² Varasto- ja teknisissä tiloissa alakatto on maalatulla betonipinnalla.

Seinät ovat sisätiloissa joko valkoiseksi rapattuja tiiliseiniä tai valkoiseksi maalattuja puhtaaksimuurattuja betoniseiniä. Lattiamateriaali 1. ja 2. kerroksen aulatiloihin ja toisen kerroksen ruokasalissa on harmaata kalkkikiveä. Kivilaattoja on kahta kokoa, jotka on ladottu 1/3 kiven ladonnalla. Sama materiaali jatkuu parvekkeiden lattiassa. Keskeisissä yleisötiloissa on alumiiniset jalkalstat, jotka on kiinnitetty linssikantaruuvein. K1 ja K2 -kerrosten tilojen lattiat ovat betonia tai harmaata muovimattoa.

Tiloihin johtavat väliovet ovat C- ja D-rakennuksista toistuvia tiikkiviilupintaisia ovia, joiden alkuperäinen heloitus on sekin virastosiiven kanssa yhteneväinen. Tumma viilupinta esiintyy myös julkisivuilla kulkevissa leveissä ikkunapenkeissä sekä naulakoissa.

- 1 Kattolaudoitusdetalji 1:1, piirustus päivätty 4.3.1968. HRVA
- 2 sekä ilmanvaihdon ritelikköjä, ks. luku 2.3 Sulautettu talotekniikka s. 16

- ↑↑ Sisätilojen materiaalipaletti on hyvin esillä tässä näkymässä: valkeaksi maalatut kiviseinät, kalkkikivilattia, alakaton abachi-viilutettu lastulevy ja viilupintaiset ovet. C- ja D-rakennuksista tutut viuhkamaiset vetimet toistuvat keskuspaviljongissa. Teknisten tilojen ovissa on yksinkertaiset lankavetimet.
- ↑ Pääportaiden kaide on C-rakennuksen porrashuoneesta tuttu L-teräs umpipäädyin.
- ↖ Jalkalstat ovat maalattua alumiinia. 1. kerroksen aulassa on pari viistettyä nurkkaa, listat kiertävät seiniä säntillisesti näissäkin kohdissa, samoin pääportaan askelmien laidoilla.
- ↗ Betonirakenteisissa väliseinissä teräskarmit on upotettu seinään, myös kynnyks on terästä. Tiilirakenteisissa seinissä on käytetty puukarmeja ja -kynnyksiä. Toteutustapa on sama kuin C-rakennuksessa. 1. kerroksen toimistotilan ja käytävän välinen kynnyks.
- ← Kivilattia jatkuu 2. kerroksessa ruokasalista parvekkeille. Kuvat amoy 2017

Säilyneisyys ja tilamuutokset

Keskuspaivijonki on tilaratkaisultaan hyvin säilynyt. Muutoksia on hyvin vähän ja nekin sijoittuvat pääosin toissijaisiin varasto- ja aputiloihin. Keskeisissä yleisötiloissa ei ole tilamuutoksia ja myös materiaalit ovat pääosin alkuperäisiä.

Keskeisiin tiloihin vaikuttavat muutokset on toteutettu tiukasti alkuperäiselle alisteisina: Wc-tilojen lattiaa on korotettu, mutta vanhat seinälaatat on säilytetty. Toisessa kerroksessa ruokasalin poikki kulkevaa alakaskua on levennetty, mutta toteutus noudattaa alkuperäisideaa niin tarkoin, ettei erotu ilman tarkempaa tutkiskelua. Elokvateatterin seinään liisätyt uudet akustiikkalevyt peittävät alle säästetyt alkuperäisen levytyksen.

Aputiloissa ja ensimmäisen kerroksen toimistotiloissa pintoja on uusittu joiltain osin, mutta tilojen yleisilme on hyvin alkuperäisen kaltainen.

→ 2. kerroksen kabinettiloihin lisättiin 1980-luvun lopussa akustiikkalevyt seiniin ja alakattoon. Samalla kabinettien kiintokalusteet uusittiin. Yleisesti ottaen myös kabinetit ovat säilyneet hyvin ja tilojen alkuperäinen avattavuus ja suljettavuus toteutuu yhä käytössä. amoy 2017

← ja ← Wc-tilojen lattiaa on jossain vaiheessa korotettu. Muutos on tehty huolellisesti siten, että alkuperäinen seinälaatoitus on pääosin pystytty säilyttämään, samoin kuin alkuperäiset kynnykset. amoy 2017

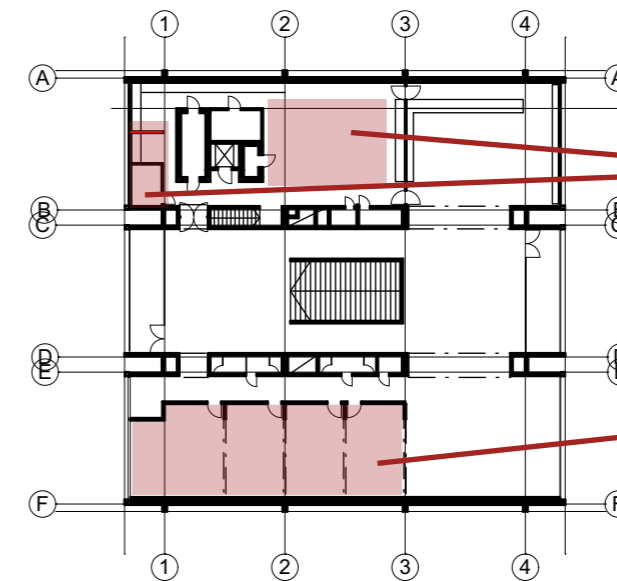
MUUTOKSET SISÄTILOISSA

KEITTIÖ

Keittiön eteläpäädyssä olevan emännän toimiston alun perin luultavasti lasiset seinät on korvattu levyseinillä ja toimiston viereen on rajattu taukotila. Keittiössä laitteistoa on uusittu mittavasti.

KABINETIT

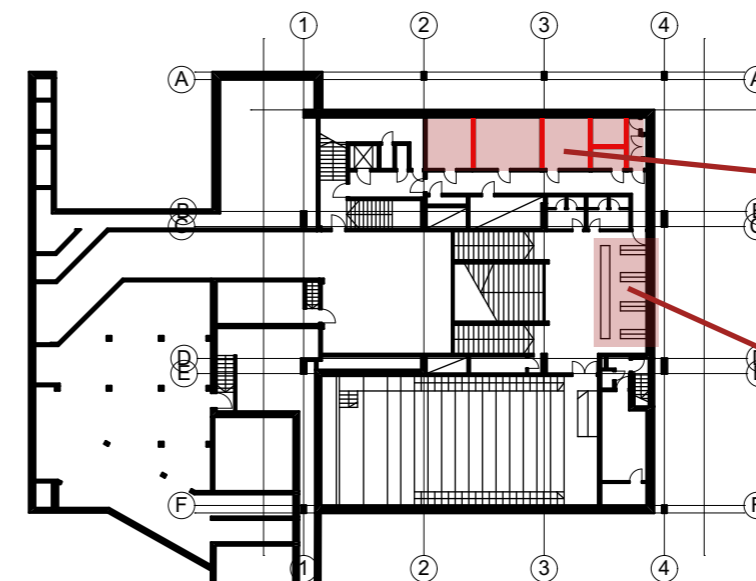
Vuonna 1988 toteutettiin kabinettiloissa uudistus, jossa niiden seiniin ja alakattoon asennettiin akustiikkalevyt, jokaiseen kabinettiin tehtiin kiinteät astiakaapit ja lattioiden asennettiin matto.

2. KERROS

Muutosalueiden sijainti

1. KERROKSESSA ei ole tehty tilamuutoksia.

1K KERROS

Muutosalueiden sijainti

KEITTIÖN VARASTOT

Keittiön varastotila on jaettu pienempiin varastotiloihin. Ei ole tietoa, onko osa muutoksista tehty jo heti rakennusaikana, joukossa on myös vanha kylmiö rakenne ja juuresten käsittelytila vaikuttaa olevan peräisin menneiltä vuosikymmeniltä

ELOKVATEATTERIN AULA

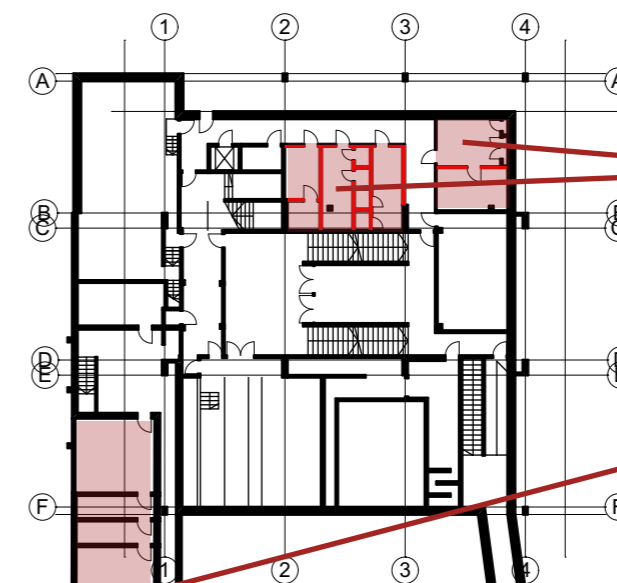
Naulakot on purettu pois 1K-kerroksen aulasta.

SOSIAALITILAT

Toiseen kellarikerrokseen on entiseen varastotilaan tehty miehille ja naisille erilliset puku- ja pesutilat. Entinen tekninen tila on jaettu taukotilaksi ja kiinteistöhuollon toimistotilaksi.

TOIMISTOTILAT

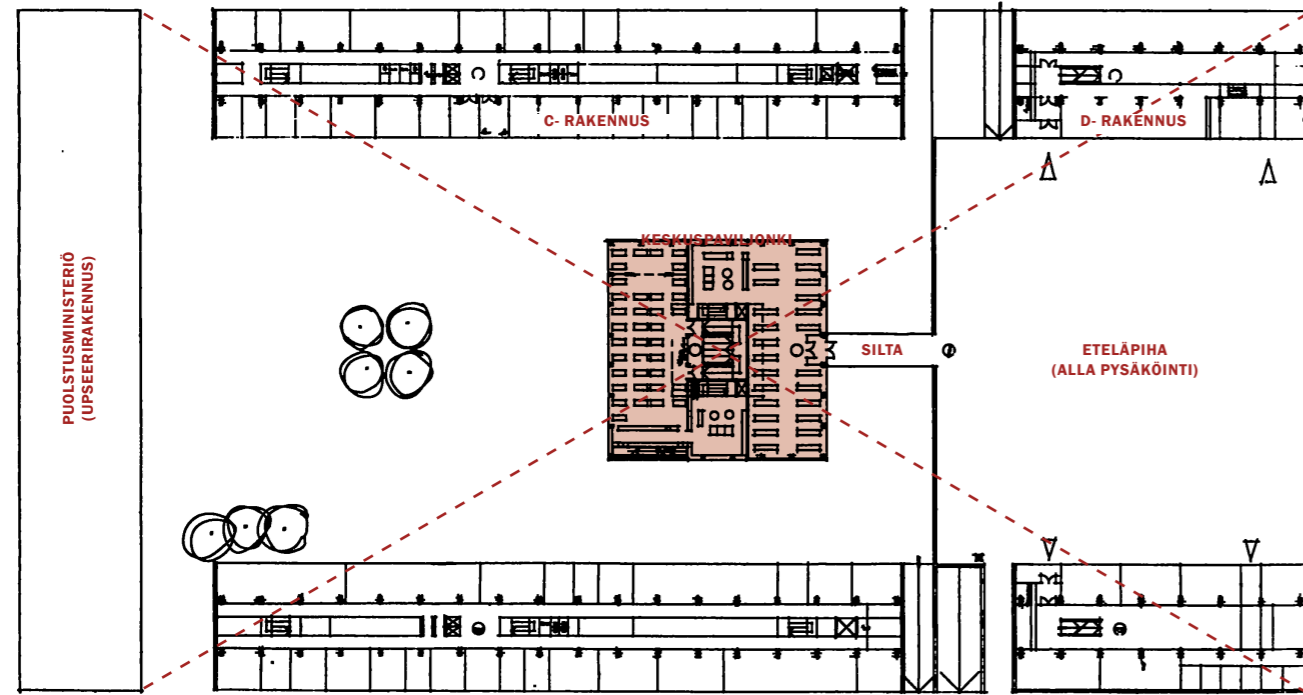
Jäähdytyskeskuksen poistuttua käytöstä osa teknisistä tiloista on otettu toimistokäyttöön. Toimistotilat on toteutettu vähäisin muutoksin: vain pintoja uusimalla ja lisäämällä ilmanvaihtoa.

2K KERROS

Muutosalueiden sijainti

2.6 LIITTYMINEN PIHAYMPÄRISTÖÖN

- ↑ Kilpailuehdotuksessa paviljonki on käsittelyalueen keskipisteesen sijoitettu, neliön muotoinen symmetrinen rakennus, jonka toisen kerroksen tasolta on ehdotettu siltayhteyttä Kaartin korttelin eteläosan pihakannelle. Toisen kerroksen pohjapiirroksessa on esitetty miehistöille ja henkilökunnalle täysin erilliset keittiö- ja ruokalatilat. *Arkkitehti* 1-2/1958 s. 5.
- ↓ Kaartin vanha ruokala- ja keittiörakennus *Artellet* (A.H.Dalström ja A. Boman, 1879) purettiin 1960-luvun alussa keskuspaviljongin paikalta. PHRAKL

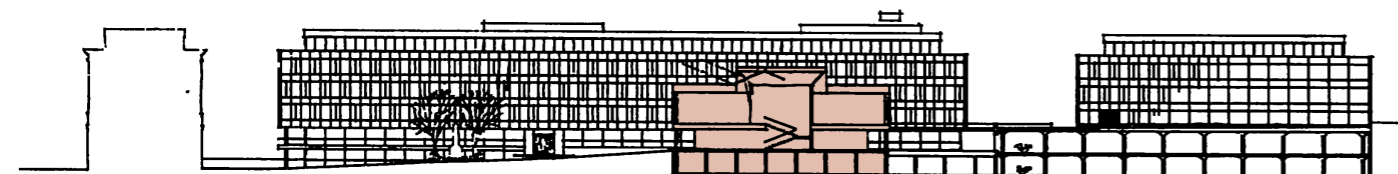

YHTEYS KORTTELIIN

Paviljonki valmistui vuonna 1968 korttelin keskelle, paikalta puretun arttelirakennuksen tilalle. Sijoitus oli luonteva, sillä rakennuksen oli tarkoitus palvella koko korttelin muiden rakennuksien käyttäjiä. Arttelirakennukselta periytyvien ruokalan ja keittiön lisäksi keskuspaviljongiin sijoitettiin korttelin muuta rakennuskantaa ja etenkin aiemmin 1960-luvulla valmistuneita virastorakennuksia täydentäviä erikoistiloja: yhteiskäyttöisiä neuvotteluhuoneita ja kabinetteja sekä kellarikerroksen elokuvateatteri-luentsali.

Itsenäinen paviljonki täydensi Viljo Revellin ja Heikki Castrénin ehdottamaa korttelisommitelmaa sen keskipisteenä. Keskuspaviljonki on jalustalle nostetun rasian omainen rakennus, jonka julkisivut ovat yhdensuuntaiset ympäröivän korttelin sisäpihajulkisivujen kanssa. Ensimmäisen kerroksen sisäänveto muodostaa rakennusta ympäröivän porttiin, josta länsi- ja itäisivuilla muodostuu pylväskäytävä. Sisennys sitoo veistoksellista rakennusta inhimilliseen mittakaavaan ja tekee sen kaikilta ilmansuunnilta helpommin lähestyttäväksi.

- ↓ Luonnosvaiheen leikkauksessa näytetään paviljongin suunniteltu yhteys laajaan pysäköintihalliin. Julkisivupiirustuksessa näytetään myös paviljongin räystäslinja on sovitus C- ja D-virastorakennusten toisen kerroksen kerroslistaan. *Arkkitehti* 1-2/1958 s. 5.

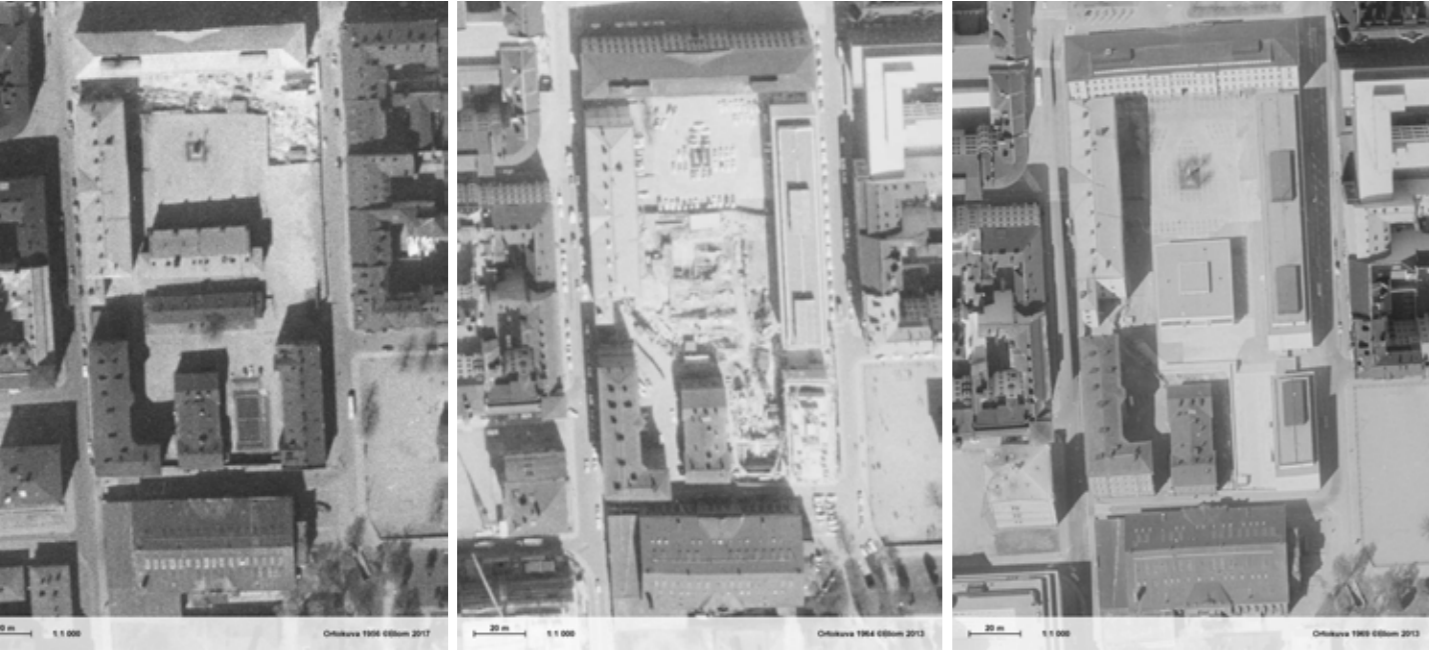
- ↑↓ Pysäköinti ja liikenne asettavat haasteita niin paviljongin kuin Gornyj Dubnjakin taistelussa kaatuneiden muistomerkin asemalle vapaasti seisovina rakennelmina. SA, amy.

↓ Helsingin ortoilmakuva vuodelta 1956. Korttelin keskellä itä-länsisuuntainen kivi-rakenteinen, venäläisten rakentama talli sekä arttelirakennus vuodelta 1879.

↓ Helsingin ortoilmakuva vuodelta 1964. Venäläisten rakentama talli ja arttelirakennus vuodelta 1879 on purettu, C-rakennus on valmiina ja D-rakennus on korvannut Varussivustan (1910-luvun tiilirakennus) korttelin kaakkoiskulmassa.

↓ Helsingin ortoilmakuva vuodelta 1969. Keskuspaviljonki, paikoitushalli, pengerrys ja itäpuolen portaikko ovat valmiina. Korttelin itäpuoliskon virastokokonaisuus on valmis.

Rakennuksen arkkitehtuuri viittasi jo toteutettuihin virastorakennuksiin materiaalien ja rakennusosien, kuten julkisivun graniittipinnan, valkobetonelementtien, teräsikkunoiden ym. yksityiskohtien sekä mitoituksen kautta.

Puhdas geometrinen muoto aukion keskipisteessä

Keskuspaviljongin rakennuspaikka, käyttötarkoitus ja suuntautuminen liittyvät sen kiinteästi osaksi Kaartin korttelin historiallista ympäristöä. Paviljongin pääsisäänkäynti ja pääporras ovat korttelin pohjois-eteläsuuntaisella pääakselilla keskiakselilla puolustusministeriön pääportin ja Gornyj Dubnjakin muistomerkin jatkeena. Alkuperäisen harjoitusaukion koko säilyi keskuspaviljongin myötä ennallaan, kun paviljongin pääjulkisivu on sijoitettu täsmälleen entisen ruokalarakennuksen pohjoisjulkisivun linjaan.

Paviljongin myötä korttelipiha avartui

Korttelin sisäpiha kuitenkin laajeni virastosiipien ja keskuspaviljongin rakentamisen myötä. Alkuperäinen aukiosommitelma, Engelin upseerirakennuksen ja kahden miehistöpihan sekä talusrakennuksen muodostama harjoitusaukio, oli käsitänyt vain nykyisen korttelipihan pohjoisen puoliskon. Korttelin eteläpuolinen joutomaa oli jo 1850-luvulta lähtien rakennettu täyteen apu- ja talusrakennuksia.

Revellin ja Castrénin sommitelmassa pihan pohjoinen ja eteläinen osa raivattiin yhdeksi aukioksi Kasarmitorin upseerirakennuksesta aina Kaartin maneesiin saakka.¹ Uusi keskus-

paviljonki on pistemäinen keskeisrakennus, joka ei hahmollaan katkaissut tätä laajennettua korttelipihaa vaan sijoitettiin katseenvangitsijaksi sen keskelle. Paviljongin pohjakerrosta kiertävä sisennetty portiikki luo välittävän vyöhykkeen avoimen pihatilan ja sisätilan välille. Itä- ja länsijulkisivuilla kantavat pilarit rajaavat sen pylväskäytäväksi. Pohjakerroksen portiikki ja sisäpihalle avautuvat lasiseinät houkuttelevat jalankulkuun antaen pohjakerrokselle aktiivisen luonteen suhteessa ympäröivään pihaan.

Tasoero pohjoisen ja eteläisen pihan välillä oli kilpailuehdotuksessa ratkaistu paviljongin molemmiin puoliin suunniteltujen monumentaaliportaiden ja sillan avulla.

NYKYTILANNE

Eteläpihan pysäköintihalli ja pihakansi ovat toteutuneet aiottua pienempinä, ja vain penkereen itäpuolinen leveä porras on rakennettu. Korttelin lounaiskulmaa hallitsevat edelleen 1800-luvun lopun punatiilinen saunarakennus ja asuinrakennus ja tasoero sekä ajoyhteys on ratkaistu luiskaamalla.

Veistosmaisena paviljongin julkisivut ovat pidättyväiset, eikä rakennuksen käyttötarkoitus käy ilmi myöskään sen liittymisestä pihatilaan.

Pysäköinti, varastointi ja huoltoliikenne pihatilan kipupisteitä

C- ja D-rakennuksien välisen tilan lisäksi myös paviljongirakennuksen eteläpuolinen aukio on muodostunut huolto- ja varastopihaksi. Huoltoliikenne, jätteenkuljetus, lumenluonti yn-

nä muut pihan kunnossapitoon liittyvät toimet sekä niihin tarvittavien välineiden varastointi ovat tuottaneet pihalle enemmän tai vähemmän pysyviä rakenteita ja rakennelmia. Välttämättömät huoltoalueet on merkitty pihapintaan keltaisella raidoituksella pysäköinnin hallitsemiseksi.

Paviljongin ilmanvaihtoritelikköjen eteen on vuonna 2014 rakennettu erillinen profiilipeltikatteinen jätekatosrivistö, joka viimeistään sinetöi huoltopihatunnelman.

Koko piha-alueen pääasiallinen käyttö pysäköintialueena on myös veistosmaisena keskuspaviljongin kannalta ongelmallista. Rakennuksen luonne vapaasti seisovana erillsrakennuksena tulee kyseenalaistetuksi, kun autot ja polkupyörät pysäköidään kiinni kaikkiin neljään julkisivuun.

↓ Piha- ja katonäkymä D-rakennuksen kattoterassilta keskuspaviljongin suuntaan. Terassoiva muuri on valmis ja portaassa graniittipinta, mutta muurin yläpuolinen täyttö puuttuu vielä. amoy 2016.

↙ Piha- ja katonäkymä D-rakennuksen kattoterassilta. amoy 2016.

↓ Pihanäkymä keskuspaviljongin itäpuolitse Kaartin maneesille päin. Kaartin korttelipiha toimii pysäköintilaitoksena. amoy 2016.

↓ Näkymä paviljongin aulasta korttelin keskiakselia etelään: vuonna 2014 rakennettu jäte- ja varastokatos, sen taustalla Kaartin maneesi. amoy.

- ↑ Eteläjulkisivun yleisilmettä heikentävät huoltoa ja lastausta palvelevat kevytrakenteiset varastokopit ja vaihtuvat siirtolavat. amoy 2017
- Jätehuollon katos on rakennettu ilmanvaihtoritelikön eteen. amoy 2017

↑ Sisäpiha on kivetty ja tasoero lounaiskulmalla on ratkaistu pihaa luiskaamalla. Näkymä E-rakennuksesta (Perheellisten upseerien asuinkasarmista) pohjoiseen. amoy 2017.

↓ Keskuspaviljongin itä- ja länsijulkisivun pylväskäytävät ovat tukossa ja paviljongin vapaa sijoittelu kärsii, kun autot, moottori- ja polkupyörät pysäköidään julkisivulinjaan. amoy 2017.

3 YHTEENVETO JA ANALYYSI

Kaartin keskuspaviljonki on sekä pihasommitelmassa että toiminnallisesti **olennainen osa Kaartin korttelikokonaisuutta**. Keskuspaviljonkirakennuksen arkkitehtuurissa rakenne, talotekniikka, tilaratkaisu ja muodonanto nivoutuvat toisiinsa ja kokonaisratkaisussa rakennuksen **omaleimainen ilme muodostuu eri osa-alueiden yhteisvaikutuksesta**. Rakennuksessa on tehty vain vähän muutoksia ja se on ulkoarkkitehtuuriltaan, tilaratkaisultaan ja materiaaleiltaan **hyvin säilynyt**.

KESKUSPAVILJONKI OSANA KAARTIN KORTTELIA

Kaartin keskuspaviljonkirakennus on erillisestä hahmostaan huolimatta kiinteä osa Kaartin kasarmikorttelin rakennuskokonaisuutta. Korttelin rakennuskanta vuonna 2017 muodostuu 1800-luvun alun keisarillisista kasarmirakennuksista, 1800-luvun lopun punatiilirakennuksista sekä vuonna 1956 järjestetyn arkkitehtikilpailun tuloksena rakennetuista 1960-luvun virastorakennuksista. Keskuspaviljonki sijaitsee korttelin keskellä, puretun 1870-luvun keittiö- ja ruokalarakennuksen paikalla. Keskuspaviljonkirakennuksen sisältämät keittiö-, ruokala- ja kokoontumistilat palvelevat koko korttelia. Rakennus on myös sisäänkäynti korttelin väestösuojaan ym. maanalaisiin tiloihin.¹ Samaan 1960-luvun kokonaisuuteen kuuluvat virastorakennukset ovat puhtaasti toimistotaloja ja keskuspaviljonki sisältää näiden rakennusten yhteistilat.

Keskuspaviljonki on elimellinen osa korttelin eteläosan monumentaalista porrassuunnitelmaa. Kaartin korttelin arkkitehtuurikilpailun voittaneen ehdotuksen arvostelussa vuodelta 1958 on erityiseksi ansioksi mainittu Gornij Dubnjakin torin mittasuhteiden säilyminen ja torin eteläosan avautuminen empireajan kaupunkirakentamisen periaatteiden mukaisesti Kaartin maneesiin saakka². Edellä mainitut ansiot toteutuvat pitkälti keskuspaviljonkirakennuksen hahmon ja sijoituksen ansiosta.

Vaikka keskuspaviljongilla on selkeä oma luonteensa, liittyy se kokonaisuuteen kuuluviin virastorakennuksiin tiiviisti niin julkisivumateriaalien, rakennusosien kuin mitoituksenkin kautta.

KESKUSPAVILJONGIN ARKKITEHTUURIN OMINAISPIIRTEET

Keskuspaviljonki on jalustalle nostetun rasian omainen rakennus, jonka julkisivut ovat yhdensuuntaiset ympäröivän korttelin sisäpihajulkisivujen kanssa. Ensimmäisen kerroksen si-

säänveto muodostaa rakennusta ympäröivän portiikin, josta länsi- ja itäsiivuilla muodostuu pylväskäytävä. Sisennys sitoo veistoksellista rakennusta inhimilliseen mittakaavaan ja tekee sen helpommin lähestyttäväksi.

Kaartin keskuspaviljonkirakennuksessa arkkitehtuurin eri osatekijät limittyvät tiiviisti yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Rakennuksen säännöllisen neliömuotoisen pohjamuodon jakavat moduliliinjat toimivat mitoituksen perustana. Rakenteellisen ratkaisun, tilajaon, talotekniikan ja julkisivujen jäsentely noudattavat ideaa modulinjoilla sijaitsevista tekniikkavyöhykkeistä.

Rakennuksen muodontanto perustuu kolmiulotteisten kapaleiden sommitelmaan, jota rytmittävät eri suuntiin avautuvat lasipinnat. Arkkitehtonisen yhtenäisyyden säilyttämiseksi on julkisivuissa käytetty samoja materiaaleja kuin kuin vie-reisissä virastorakennuksissa, mm. valkobetonielementtejä ja graniittilaattoja. Paviljongin räystäslinja on täsmätty virastorakennusten kerroslistan tasoon.

Paviljonkirakennuksessa julkisivuelementtien käyttöön on kiinnitetty erityistä huomiota. Jalustakerroksen teräsprofiili-ikkunat ovat kooltaan yhtenevät virastorakennusten ikkunoiden kanssa, toisessa kerroksessa ikkuna-aukkojen mitoituseriaate on erilainen. Pohjakerroksen portiikin katossa sekä räystäsyvennysten alapinnassa käytetty abachi-lautajattu visuaalisesti sisätilassa alakaton abachi-viilupäällysteisenä alakattolevytyksenä.

Rakennuksen sisätiloissa avarat aulatilat ja leveä pääporras ovat huomionarvoisia. Liikennetilojen väljä mitoitus palvelee tilojen käyttöä, ja samalla leveä porraskuulu ja avara keskivyöhyke muodostavat sisätiloissa keskeisen arkkitehtuuri-aiheen.

Laajat aulatilat palvelevat yleisötapahtumia. Yleisötiloissa käytetyt materiaalit – kalkkivililattia, viilutettu alakattolevytykset, valkeaksi maalatut seinät ja virastorakennuksista tutut, viilupintaiset ovet – viimeistelevät tilojen korkealuokkaisen julkisen ilmeen. Tilavista kokoustiloista ja ruokasalista avautuvat näkymät ympäröivän korttelin sisäpihajulkisivuille.

Keskuspaviljongissa talotekniikan sulauttaminen kokonaisratkaisuun on ollut yksi kantavista suunnitteluperiaatteista. Pysty- ja vaakasuuntaiset tekniikkareitit ja ilmanvaihtokanavat on otettu osaksi arkkitehtonista muodonantoa ja suunnitteluvaiheessa on nähty vaivaa talotekniikan piilottamiseksi sekä sisä- että ulkotiloissa.

Rakennuksen eteläpuolella pihan terassointiin liittyvä säileikköseinä on huolellisesti detaljoitu, kiinteä osa keskus-paviljonkia. Teknistä tilaa on paviljongin sisätiloissa niin kerroksissa kuin maantason alapuolellakin, mutta se nivoutuu tilaratkaisuun. Samoin ilmanvaihto toimii pääsasiassa alakattoihin ja tekniikkavyöhykkeeseen upotettuna huomaamattomasti. Rakennusaikanaan modernit muoviset sähkökalusteet on puolestaan jätetty näkyviin.

NYKYTILANNE JA SÄILYNEISYYS

Keskuspaviljonki on säästynyt mittavilta muutoksilta. Rakennus on ulkoisesti hyvin säilynyt ja niin julkisivumateriaalit, ikkunat kuin ulko-ovetkin ovat alkuperäisiä. Rakennus on pääosin hyvässä kunnossa ja alkuperäiset suunnitteluratkaisut ovat osoittautuneet verrattain toimiviksi.

Suurimpana muutoksena julkisivuissa ovat eteläjulkisivun keskiparvekkeen kattaminen ja lasittaminen sekä maantasossa samalle julkisivulle tehty verkkorakenteinen varastokoppi. Paviljongin ilmanvaihtoriteliikköjen eteen on rakennettu erillinen profiilipeltikatteinen jätekatosrivistö, joka yhdessä verkkoiseinän varaston kanssa tekee keskus-paviljongin eteläpuolen sisäänkäynnin edustasta huoltopihan oloisen.

Sisätilat ovat yleisötilojen osalta hyvin säilyneet, eikä tilamuutoksia ole tehty. Myös aputiloissa tehdyt tilamuutokset ovat alisteisia alkuperäiselle tilajaolle. Alkuperäiset pintamateriaalit ovat pitkälti säilyneet ja muutokset on tehty vanhaa säästään – mm. wc-tilojen lattian korotuksessa on säästetty alkuperäistä seinälaatoitusta, samoin elokuvateatterin seinän levytyksen takana ovat alkuperäiset pintarakenteet. Pääosin rakennus toimii yhä alkuperäisen talotekniikan varassa, joskin ilmanvaihtoa on paikoitellen tehostettu näkyviin asennuksin ja rakennus on liitetty kaukokylmäverkkoon.

KESKUSPAVILJONGIN ARKKITEHTUURIN TULEVAISUUS

Keskuspaviljongin valmistumisesta on kulunut viisikymmentä vuotta vuonna 2019. Rakennuksen korjaukset ja muutokset ovat tähän asti olleet vähäisiä ja käyttö on säilynyt alkuperäisen kaltaisena.

Kun korttelille asetetaan jatkuvasti uusia haasteita, on oletettavaa, että ennen pitkää keskus-paviljonkikin joutuu peruskorjauksen alaiseksi. Arvokohteen tulevissa korjaus- ja muutostöissä tulisi huomioida rakennuksen poikkeuksellinen laatu ja arkkitehtuurin erityispiirteet.

Keskuspaviljongin konsepti on selkeä: virastokorttelin palvelut on keskitetty koko korttelia palveleviin ruokailu- ja koko-ustiloihin. Jännite keskus-paviljongin ja ympäröivän korttelin eri-ikäisten sisäpihajulkisivujen välillä on olennainen osa paviljongin ilmettä. Rakennuksen ominaispiirteiden säilymisen kannalta tulisi huomioida sen asema korttelisommitelmassa sekä paviljonkirakennuksen rooli korttelin toimintojen koajana.

Keskuspaviljongin muodon veistoksellinen käsittely ja aukotus poikkeavat virastorakennusten ja miehistörakennusten hillityistä volyymeistä ja toisteisesta julkisivusommitelusta. Paviljongin vapaa luonne edellyttäisi tilaa ympärilleen, ja tilanne paransi hillitsemällä pysäköintiä sen lähiympäristössä.

Paviljongille on tunnusmerkillistä akselisymmetrinen julkisivujen sommittelu. Vahvat muodot antavat rakennukselle veistoksellisen hahmon, jonka esinemäistä luonnetta korostaa hiottu ja kulmistaan pyörästetty valkoinen kuorielementtipinta. Keskuspaviljongin julkisivujen omaperäinen muotokieli ja materiaalit ovat rakennusaikaansa nähden edistyksellisiä Suomessa.

Sisätiloissa tulisi vaalia pääportaaseen liittyviä avoimia liikenne- ja kokoontumistiloja. Maanpäällisten tilojen reilut kerroskorkeudet ja ristikkäiset näkymät auloista ulos porraskuilun ohi ja yli sekä ulos pohjois- ja eteläjulkisivun lasiovien läpi vahvistavat virtaavan tilan tuntua. Paviljongin julkisen tilan tunnelman synnyttää rajattu valikoima laadukkaita pintamateriaaleja, jotka on suunniteltu niin, että linjat ja pinnat jatkuvaat tilasta ja kerrostasosta toiseen tai sisätilasta ulkotilaan. Tätä linjakasta otetta olisi mahdollisissa muutosvaiheissakin vaalittava.

Tarkempi inventointi on tarpeen, jotta tulevissa talotekniikan asennuksissa voidaan noudattaa alkuperäisen arkkitehtuurin ankaraa hygieniää: ilmanvaihdon, lämmityksen, veden ja viemäreiden putket ja kanavat tulee ratkaista näkymättömissä, esimerkiksi alakattojen yläpuolella ja teknisille installaatioille alunperin varatuissa vyöhykkeissä niin, ettei tilojen tektoninen ilme tukahdu.

1 Väestönsuojatiloista ei ole mainintaa kilpailuohjelmassa eikä ole tiedossa, missä määrin maanalaiset tilat ovat kuuluneet Revellin ja Castrénin korttelisuunnitelmaan.

2 Otteita palkintolautakunnan pöytäkirjasta. Arkkitehti 1958/1–2, s. 2–3.

6 LÄHTEET

Rakennushistoriaselvitykset:

Arkkitehtitoimisto ark-byroo, 2013. Suomen kasarmit, kulttuuriympäristö- ja rakennushistoriaselvitys.
Helsinki: Senaatti-kiinteistöt

Painetut lähteet:

Helsingin kaupungin kunnallinen asetuskokoelma 42. 1964. Helsinki: Helsingin kaupungin tilitoimisto.
Hurme, Riitta; Häyrynen, Penttala, Putkonen, Soini. 1991. Betoni Suomessa, 1860–1960. Suomen rakennusmedia.
Jyväskylä, Gummerus.
Jääskeläinen, Lauri; Laczak, Riikka; Putkonen, Lauri; Rauhala, Veli; Revell, Tuula; Santala, Susanna. 2010.
Viljo Revell: "It was teamwork, you see" Helsinki: Didrichsen Art Museum.
Mäkiö, Erkki; Malinen, Maarit; Neuvonen, Petri; Vikström, Kari; Mäenpää, Risto; Saarenpää, Jukka; Tähti, Esko 1994.
Kerrostalot 1960–1975. Tammer-Paino Oy, Rakennustieto.
Ålander, Kyösti, 1966. Viljo Revell – rakennuksia ja suunnitelmia. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino.

Arkkitehtilehdet:

1958: 1–2, s. 1–12 Kaartin kasarmialueen suunnittelukilpailu
1961: 1-2, s. 4 Varuskunta-alueen asemakaavoista
1961: 1-2, s. 6 Viljanen, Pentti. Varuskunnan asemakaava, Kajaani.
1961:1-2, s. 23-26 Pankakosi, Jorma. Sotilaskoti, Hyrylä.
1961:1-2, s. 28-31 Pajarinen, Pentti. Sotilaskoti, Ylämylly.
1961: 12, s. 200–209 Revell, Viljo ja Castrén, Heikki. Kaartin kasarmi Helsinki
1968: 5, s. 40-50 Lappo, Osmo. Kasarmialueen keskus (Hoikankangas, Kajaani ja Huovinrinne, Säskylä)
1975: 1, s. 24-37 Lappo, Osmo. Vekaranjärvi - kasarmialueen keskus (Valkeala)

Linkit:

Tyvelä, Hanna & Saarihahti, Sini. 2014. Keskisuomalaisia korpivaruskuntia – Keski-Suomen museon modernin rakennusperinnön maakunnallinen inventointihanke. Viitattu 20.6.2017. [http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Artikkelit/Puolustuksen_paikat/Keskisuomalaisia_korpivaruskuntia__Keski\(37572\)](http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Artikkelit/Puolustuksen_paikat/Keskisuomalaisia_korpivaruskuntia__Keski(37572))
Vainikka, Pentti, 2014. Vekaranjärven varuskunnan syntytaustoja. Viitattu 20.6.2017. <http://kaapala.wixsite.com/kaapala-blogi/single-post/2014/01/16/Vekaranj%C3%A4rven-varuskunnan-syntytaustoja>
Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely: Osmo Lappo. Viitattu 20.6.2017. http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?ap_id=16534902

ARKISTOT JA NIIDEN LYHENTEET

AMA Arkkitehtuurimuseon arkisto
amoy arkkitehdit mustonen oy
HKA Helsingin kaupunginarkisto
HKM Helsingin kaupunginmuseo
IVKK Ilmavoimien kuvakokoelma
KA Kansallisarkisto
MV Museoviraston arkisto/kuvakokoelmat
HRVA Helsingin rakennusvalvontaviraston arkisto
PHRAKL Puolustushallinnon rakennuslaitoksen arkisto
SA Puolustusvoimien sota-arkisto
SM Sotamuseo

LUETTELO LÄHDEPIIRUSTUKSISTA

Tähän luetteloon koottujen arkkitehtipiirustuksien lisäksi on tarkasteltu muutamia teknisiä piirustuksia ja aluepiirustuksia, jotka on yksilöity lähdevitteissä. Rakennuksen kerroksista käytetään tässä selvityksessä yhtenäisiä nimityksiä, joita on selvyden vuoksi käytetty myös tässä piirustusluettelossa. Tässä selvityksessä on käytetty keskuspaaviljongin maanpäällisistä kerroksista nimityksiä 1. ja 2. kerros ja maanalaisista kerroksista k1, k2 ja k3, ylhäältä alaspäin luetellen. Rakennuksen julkisivut on nimetty pääilmansuuntien mukaan etelä-, länsi-, pohjois- ja itäjulkisivuiksi.

KAARTIN KASARMI, KESKUSPAVILJONKI (P-RAKENNUS)

Viljo Revell ja Heikki Castrén, arkkitehdit SAFA: Kaartin kasarmi, keskuspaaviljonki, luonnokset 1:100, 14.4.1962 – Puolustushallinnon rakennuslaitoksen (PHRAKL) arkisto, Haminan piirustusarkisto; julkisivut etelään, länteen ja pohjoiseen; leikkaus Elokuvateatterin kohdalta sekä pohjapiirustukset tasoista +2.75–+15.75 (4 kerrostasoa ja kattokuva).

Viljo Revell ja Heikki Castrén, arkkitehdit SAFA: Kaartin kasarmi, keskuspaaviljonki, työpiirustukset 1:50, 15.9.1962 (piirustuksia on Rakennusvalvonnassa leimattu useilla eri päivämäärillä aina 14.3.1968 asti) – Puolustushallinnon rakennuslaitoksen (PHRAKL) arkisto, Haminan piirustusarkisto (kts. alla luetteloidut piirustukset)

PIIRUSTUSLUETTELO PAPERIKOPIOISTA

No	Piirustus	Mittakaava	Pvm	Muutos
1	Ruokala- ja neuvottelurakennus	1:50	15.9.1965	
1	Ruokala- ja neuv. rakennus taso+ 6,55 kattokuva (osapiir.)	1:50	15.9.1965	
1	Ruokala- ja neuv. rakennus julkisivu (parveke) (osapiir.)	1:50	15.9.1965	
2	Ruokala- ja neuvottelurakennus	1:50	15.9.1965	
2	Ruokala- ja neuv. rakennus parvekekaide (osapiir.)	1:20	1.4.1968	
No	Piirustus	Mittakaava	Pvm	Muutos
2	Ruokala- ja neuv. rak. taso+ 9, 25 kattokuva	1:50	15.9.1965	
3	Ruokala- ja neuv. rak. taso+9,25, jäähdytyskeskus	1:50	15.2.1966	
3	Taso+ 12,00 kattokuva	1:50	15.9.1966	
4	Taso+ 12,10 pohjakerros	1:50	15.2.1966	
4	Taso+ 15,75 kattokuva (osapiir.)	1:50	15.9.1965	
5	Taso+ 15,75 Leikkaus portaan kohd. kattokuva (osapiir.)	1:50	15.9.1965	4.3.1966
5	Leikkaus portaan kohd. kattokuva (osapiir.)	1:50	15.9.1965	28.3.1966
6	Porrashuoneen yläosa	1:50	15.9.1965	4.3.1966
6	Kattokuva (osapiir.)	1:50	15.9.1965	30.1.1968
7	Alakattodetalji	1:1	27.12.1967	4.3.1968

↑ Kaartin kasarmin keskuspaivijonki lounaasta. amoy 2017

9 789527 239179

Sennotti

↖ Keskuspaviljongin betonielementin hiottua pintaa ja pyöristettyä reunaa sekä massattu elementtisauma. Valkosementistä ja kivi-rouheista syntyy marmorimainen, elävä pinta. amoy 2017.